

כ"ק קרוב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

אנכי ה' אלקיך
דרכה של תורה
מאת הגה"ח
רבי מענדל ווכטר שליט"א

ובאו האבדים
מארבע כנפות הארץ: חום
חסידותי באוסטריה הצוננת

אף אלו מסיני
התועדות עם
הרב שבתי סלבטיצקי

לא ישמע על פיך
פניני חסידות לפרשת השבוע
בסוגיות הדף היומי



צילום: קוני הר צבי

לא ימוש ספר התנ"א מפך

כ"ק גאב"ד זוועהיל שליט"א בשיחה מיוחדת
לרגל יומא דהילולא של זקנו האדמו"ר
רבי מרדכי מזוועהיל זצוק"ל: "דרך הבעש"ט
היא בשיתוף הנשמה עם הגוף, דבר המתבטא
בדורנו במיוחד בעניין הצורך ההולך וגובר
בעבודת ה' מתוך תענוג"



תורה לשמה - כיצד?

לימוד התורה כשלעצמו, ללא הכנה ראויה, עלול להביא את הלומד לדרך עקלתון ח"ו | תכלית לימוד התורה היא לגלות את האלוקות שבה בנפש האדם, וזאת על ידי הקדמת התעוררות הלב בתפילה ובגישה מתוך התבטלות לרצון ה'

בענייני התשובה, מביא הרב חיד"א (כסא רחמים על אבות דר' נתן פל"ט בתוספות) את דברי השל"ה בשם האריז"ל, כי "כל מה שתמצא בדברי ראשונים על עון, סיגופים ויסורי קשים, לא נזכרו אלא למי שאין עמלו בתורה, אבל מי שתורתו אומנותו ויודע דעת ויראת ה' - זאת היא תקנתו: לא יחלש ולא יתבטל מלימודו אף יום א' בשבוע".

אלא שעל דברים אלו כותב החיד"א עצמו בהסתייגות: ואגב אומר, כי איזה תלמידי חכמים בזמנינו לקחו דברים אלו שכתבו משם רבינו האר"י זצ"ל לקרן קיימת ולעמוד ברזל, והעלימו עין לדקדק באמרי קדוש... אמינא דהרב האר"י ז"ל מיירי: א] בעוסק בתורה לשמה, ב] ותורתו אומנותו... ג] ויודע דעת ויראת ה'. ובזה נכלל שלא יהיה לו צד גאוה, ולשון הרע, וסרך גזל, והסתכלות בנשים וכו', ותפילה בציבור בכוונה, ולהתרחק מכל צד חילול ה' וכיוצא, מוקף ענוה ויראה. וכשיתבונן התלמיד חכם, יראה מיעוט ערכו בחכמה וביראה, ודי בזה.

ובמקום אחר הוסיף הרב חיד"א וכתב בזה (דברים אחדים, דרוש כג לשמחת תורה):

... לא כן עתה, מעט מזער מהתלמידי חכמים שיכול ליכנס בסוג "תורתו אומנותו". ועל הכל צריך שילמוד תורה לשמה, בענוה, יראה ואהבה, ושמחה. ועל זה ידו הדוים, וידע איניש בנפשיה - איה תורה לשמה באמתיות? איה ענוה ולב טהור? איה יראת ה' טהורה? איה אהבת ה' כתקנה? איה שמחה בתורה ומצוה מאלפי זהב וכסף? ודי בזה. וכתבתי קצת ממה שיש לכתוב, לא נצרכה אלא להעיר הירא את דבר ה', שלא יבטח על לשון הלז [הנ"ל בשם השל"ה], ותמיד יראה להיות דואג על קיצור עבודתו וכשרון לימודו וטהרת לבו, וישמח בתורה ובעבודתו, וה' לא ימנע טוב.

התכלית - התגלות אלוקות

דרכה של תורת החסידות בנושא זה של לימוד התורה לשמה, מתוארת יפה במכתבו של אדמו"ר הרי"צ זי"ע (אגרות קודש ח"ח ע' רכא):

בלימוד התורה לידע נאמנה, אשר בשעה שלומד ומזכיר שמות התנאים ואמוראים ושמות המפרשים, רש"י, תוספות ושאר הגאונים זי"ע, הנה שפתותיהם דובבות, וצריך להרגיש בעצמו בשעת הלימוד כיושב במתיבתא דרקיע ושומע איך התנאים והאמוראים יושבים ושכינה מדברת מתוך גרונם דבר הוי' על פי פירושי הגאונים זי"ע.

המתבונן והמרגיש כן, אפילו במחשבתו, בהכרח שמרגיש דרך ארץ מיוחד - א באזונדער איידעלען אפשיי - מהסוגיא שלומד, ובדרך מקיף על כל פנים מרחף במוחו גדולת נותן התורה, שהיא חכמתו ורצונו יתברך, ובלבבו נרגשת חיבת קדושת התורה ואותיותיה, ואהבה לבני תורה יראי אלוקים, ונמאס אצלו לומדי תורה בגסות הרוח, המענים ומאנסים את התורה, ומבזים את דבר ה' בחידושיהם ופלפוליהם של הבל ורמות רוח. לימוד התורה בדרך זו, כאשר האדם רואה לנגד עיניו את בעלי

הלימוד וההתבוננות במעלות הנפלאות הטמונות בלימוד התורה חשובים מאוד, והם מעניקים ללומד כוח להוסיף ולהתגבר במצוה גדולה זו. אלא שיש להדגיש תנאי כללי ובסיסי לקניית מעלות אלו, והוא שעל לימוד התורה להיות באופן הרצוי. דהיינו, לגשת ללימוד התורה בהכונה והתבטלות, ומתוך מטרה לעסוק בתורה לשמה - להתאחד ולהתקשר עם "נותן התורה".

כפועל יוצא מגישה זו, האדם נדרש - כהקדמה ללימוד התורה - לדאוג לתיקון מידותיו ולעסוק בטהרת נפשו ועוד, וכפי שחסידיים ואנשי מעשה עסקו בתחומים אלו לאורך כל הדורות.

דברים אלו מפורשים במאמרי חז"ל פעמים רבות, כשהכלל הגדול הוא שיראת שמים קודמת ללימוד התורה. וכנאמר, לדוגמה, במסכת שבת (לא, א): "בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר; ואפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו - אין, אי לא - לא. משל לאדם שאמר לשלוחו: העלה לי כור חיטין לעלייה, הלך והעלה לו, אמר לו: עירבת לי בהן קב חומטון [כדי לשמור התבואה שלא תירקב], אמר לו: לאו, אמר לו: מוטב אם לא העלית! "

עוד נאמר בהמשך הגמרא שם, שכל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה למי שמסרו לו מפתחות לשער הפנימי, אבל לא נתנו לו את המפתחות לשער החיצוני. ואם כן, "בהי עייל?!" כלומר, איך ייכנס אדם שכזה אל הקודש פנימה?

מילים נוקבות נוקט השפת אמת (בהעלותך תרמ"ג) בביאור ההכרח בהקדמת יראת שמים ללימוד התורה: "אמרו חז"ל (בבא בתרא י, ב) 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, וכי הרצון לבוא לעלמא דקשוט בכרס מלאה מש"ס ופוסקים? ! רק להיות הלימוד דחילו ורחימו, באופן שיוכל להיות תלמודו בידו כשבא לעלמא דקשוט... כלומר, הלימוד צריך להיות לשם שמים, על מנת לדבוק בה' יתברך, וחלילה אין לטעות ולחשוב שהעיקר הוא בכך שלומדים תורה ודי בזה. והלא היו כאלה שככל שלמדו יותר - הלכה גאוותם וגדלה, ובסופו של דבר התרחקו מהקב"ה דווקא בשל למדנותם וידענותם.

תשובה הקודמת ללימוד התורה

גדולי ישראל, ראשונים כמלאכים, מורים לנו הדרך ללמוד באופן שבו היראה קודמת לחכמה, בכך שיש להקפיד בכל פעם קודם הלימוד להרהר בתשובה. "קודם שיעסוק בתורה צריך שיקדים לו החרטה והתשובה...". כותב הראשית חכמה (שער התשובה פרק ב אות כד - הוצאת ולדמן), "הא קודם החרטה והתשובה אין תורתו רצויה ומקובלת, כאמרו (תהלים נ, טז) "יְלַרְשֶׁע אֱמַר אֱלֹקִים מִהַ לִּי לְסַפֵּר חֲקָי, וְכֵן (ויקרא כא, יח) "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּו מוֹם לֹא יִקְרָב, ואם זה בצואת עונותיו מטרחה, היאך יתקרב לפני המלך? המלך יתרחק! ולזה כיון החסיד ר' יהודה בר אלעאי ע"ה באמרו (ברכות ז, א. ושם: ר' יוחנן) אשרי מי שעמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו, פירוש: שהעוסק בה נקי מחטא ועון, שאז המלך משתעשע בו ובתורתו".

השמועה ואת השכינה המדברת מגרונם, מביא אל תכלית הלימוד - ההכרה בכך ש"אנכי ה' אלוך".

הכנת גישה זו מטעימה את פשר הסער הגדול במעמד מתן תורה - אודותיו קראנו בפרשה הקודמת - שלכאורה: מפני מה בעת אמירת עשרת הדברות במעמד הר סיני, בהם ניתנו גם מצוות בסיסיות ביותר ("לא תרצח", "לא תנאף" וכדומה), היה צורך בקולות וברקים?

אלא הענין הוא - מבאר אדמו"ר הזקן (לקוטי תורה, במדבר טו, ג) - כי תכלית נתינת התורה כדי להיות גילוי אור אין סוף ב"ה ממש, שכשמו כן הוא אין לו סוף כו', המלוכב בתורה שהיא חכמתו יתברך... להיות גילוי זה למטה בדברים גשמיים דוקא.

וזהו 'וידבר אלקים את כל הדברים האלה' - כדי 'לאמר אנכי ה' אלקיך', דהיינו להיות "אנכי" - הוא מהותו ועצמותו יתברך ממש - בבחינת גילוי, עד שיהיה נקרא "אלקיך".

ביאור הדברים:

ה"רעש" שהתחולל בעת מתן תורה היה מחמת ההתגלות האלוקית העצומה, שהיא איננה דבר נפרד מנתינת ההלכות שבתורה אלא היא היא מהות התורה. הלא התורה היא חכמתו של הקב"ה, ו"הוא וחכמתו אחד" (תניא פ"ד, עיי"ש); ואם כן, על ידי שהאדם לומד תורה מתגלה אור אין-סוף ברוך-הוא בנפשו. וזאת גם הסיבה לכך שנאמרו בעשרת הדיברות דברים פשוטים דווקא, כי תכלית מתן תורה היא שההתגלות העצומה של הר סיני תקבע בנפשות ישראל כפי שהם כאן למטה - נשמות בגופים בעולם הזה הגשמי דווקא, ועבור התכלית הזו הוריד הקב"ה את גילוי אורו האין-סופי במדרגות תחתונות ופשוטות של חכמת התורה, השייכות גם לאדם פשוט ביותר.

על פי זה מפרש שם רבנו כמין חומר את הכתוב הנאמר בתחילת מתן תורה - 'וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר'. שלכאורה, הרי כל "לאמר" שבמקרא פירושו לאמר לזולת, ואילו כאן כל ישראל שמעו את הדיברות מפי הקב"ה. אלא הדבר מוסב על כל אחד מיישראל עד סוף כל הדורות, שעליו לחזור ו"לאמר" - דהיינו לגלות ולהביא בדיבורו בתורה את "אנכי ה' אלקיך", כי כאשר עוסקים בדברי תורה מגלים את מדרגת "אנכי" שבהלכה זו, עד שהקב"ה הופך להיות "אלוקיך" - אלוקה שלך, דהיינו שמתגלה האלוקות בנפשך עד שתרגיש שהקב"ה הנו "כוחך וחיותך" שלך ממש (כלשון השגור בתורת החסידות, על פי פירוש תיבת "אלוקים" - אור"ח ס"ה).

התורה כלחם המתעכל באדם

והנה, בעניין העבודה הנפשית הנעשית בלימוד התורה כותב אדמו"ר הזקן (לקוטי תורה, ריש פרשת בהר):

הנה כתיב [משלי ט, ה] 'לבו לחמו בלחמי', כי כמו הלחם מזון גשמי שעליו יחיה האדם חיי גופו, הוא על ידי שנבלע באבריו של אדם, כך התורה שנקראת מזון וחיים לנפש הרוחני, צריכה היא שתבלע באבריו נפשו ושבה ככשרו ממש. אך כיצד נעשה הדבר?

... צריך מתחלה עבודת הזריעה והטחינה ולישה ואפיה... וכמו שבזריעה גשמיית אינה צומחת עד שירקב הגרעין ויפסד וישתנה ממהותו, ויהיה נקלט בארץ ממש והיו לאחדים ממש, ככה צריך להיות נפש האדם להתבטל ממהותה, על ידי מסירת נפשו בתורה ובמצות...

ומזה יתבונן המשכיל להיות למודו על דרך זה... ולא יעשה הטפל עיקר דהיינו שלא ישם כל מגמתו אל התורה כמו שהיא בלבושים הגשמיים בלבד, כי "האומר אין לי אלא תורה" - אפילו תורה אין לו" [יבמות קט, ב], רק ישם לבו לפנימיות אלקות המלוכב בה, במקורה ושרשה למעלה בחינת חכמה עילאה, ולישא וליתן בדבורו של מקום, כי הלכה זו היא דבר ה', וחכמתו ורצונו מלוכבים בה...

והנה, לא זו בלבד שיש לדאוג לגישה הרצויה האמורה כשהאדם כבר פונה ללימודו, אלא שההכנה ללימוד התורה מתחילה עוד בעת התפילה - בה האדם מעורר לבו לקרבת ה' ובכך מורדא שלימודו שיבוא לאחר מכן יתקשר ויתחבר עם נפשו האלוקית המבקשת את

הדבקות בה', ולא ייטה לדרך עקלתון:

וכדי שתתאחד [התורה] גם כן עם נפשו האלקית, הנה התפלה קרויה נפש כדכתיב [שמואל-א, טו] 'וְאֶשְׁפָּךְ אֶת נַפְשִׁי כו', וצריך הוא לעורר את האהבה בתפלה מעומקא דלבא בכלות הנפש ממש במסירת נפש כביטול במציאות אליו יתברך... ולכן כשלומד אחר כך על דרך הנ"ל - שיהא לימודו בטל לגבי חכמה עילאה המלוכבת בתורתו - הרי מתייחדים יחד אור תורתו באור נפשו האלקית.

ולאחר שמבאר את המשמעות בעבודת ה' של מלאכות הטחינה, הלישה והאפיה ברוחניות (עיין שם), מסיים רבנו: 'ועל ידי זה נעשית התורה בחינת לחם אפוי ממש, שנבלע באברין דמלכא, בחינת בטול באור אין סוף ב"ה ממש וכו', על ידי שנבלע באבריו נפשו האלקית כו'.

ומוסיף רבנו פירוש מחדש במאמר חז"ל "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", שעל פיו מובן שאין התלמוד דבר נפרד מהאדם אלא הוא נתעצם עמו, ובבוא האדם למעלה - הרי הוא תלמודו ותלמודו הוא:

וזהו "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", פירוש שתלמודו נתיחד בנפשו והיו לאחדים; מה שאין כן בלא בחינת אפיה הנ"ל, לא היה יכול ליבלע באבריו נפשו, ולא יכול להיות חיים ומזון לנפש. כי על הלחם אפוי דוקא יהיה האדם, שנבלע באבריו, מה שאין כן אם אינו אפוי אין הקיבה מבשלתו, והרי הלחם מונח בפני עצמו בקיבה ולא נבלע באבריו. וככה ממש על דרך משל בלא בחינת אפיה הנ"ל, הרי התורה שלומד הוא דבר בפני עצמו, ונפשו הוא דבר בפני עצמו, ואינן מתייחדים יחד, ולא נקרא "ותלמודו בידו".

אלא שכתנאי לכך נדרש שלימודו של האדם יהיה מכוון כלפי מעלה - "בא לכאן" - ולא נותר בעולם הזה מאחורי תכלית אנושית דלה ומצומצמת. ובכך גם מתבאר הטעם שתיקנו חז"ל בסדר יומו של יהודי שעליו לקבוע עת לתורה מיד לאחר התפילה (אור"ח סי' קנה):

אך קודם שילמוד צריך גם כן בחינת "בא לכאן", דהיינו לעורר את האהבה בתפלה במסירת נפשו וכיטול במציאות אליו יתברך, כדי שיוכל ללמוד אחר כך על דרך הנ"ל. ולזאת העת קבוע ללמוד יהיה מיד אחר התפלה, ולכן על ידי בחינת "בא לכאן ותלמודו בידו" הוא בבחינת "אשרי".

קרבן ההצלה - פנימיות התורה

על פי הדברים הללו מתפרש יפה בתורת החסידות (ספר המאמרים תש"ב ע' 108) לשון הכתוב במשלי (ד, ב) "כי לקח טוב נתתי לכם תורתנו אל תעזבו": ה"לקח טוב" שניתן לישראל ("לכם") זהו חלק הנגלה שבתורה המסור להבנתם השכלית; אך בה-בעת עלול הדבר להביא את האדם לפוקה ולמכשול, כאמור, ולכן עליו במקביל לטרוח בהתעוררות הלב לדבוק בה' ולקבוע עיתים לעסוק בפנימיות התורה בה ניכר ומורגש שהיא "תורתנו" - תורה של הקב"ה - ובכך ילך לבטח דרכו.

וכפירוש מורנו הבעש"ט נ"ע, "כי לקח טוב" שהיא גליא שבתורה "נתתי לכם", הנה אפשר שהתורה תהיה שלכם, שנעשה יש ומציאות על ידי הסברות וחידושים שמחדש, ושוכח שהיא תורת ה'... הנה התורה היא שלו, ולא שהוא של התורה, די תורה איז זיינע און ניט ער איז דער תורה'ס; אבל כשלומד פנימיות התורה, שזהו "תורתנו", ועוסק בעבודת השי"ת על פי פנימיות התורה, אז יודע שהתורה היא חכמתו יתברך, ער איז דער תורה'ס.

לאור הנאמר לעיל עולה המסקנה שלימוד התורה - חכמתו של הקב"ה - זקוק להקדמה נחוצה: הגישה הנכונה לקיים מצוה זו לשמה, באהבה וביראה. כל לומד תורה באשר הוא יכול ומחויב בזה לפי ערכו, ועליו לעסוק בדרכים המביאות לכך שנתבאר לעיל, ולהיות מוסיף והולך באור התורה והעבודה. ובפרט שהאהבה לה' כבר ישנה ונוכחת בקרבנו מעצם היותנו בניו לה', ואין לנו אלא לעמול להוציאה מן ההעלם אל הגילוי, וחפץ ה' בידינו יצליח.



”מיסודות החסידות לדעת
שבכל דבר יש אלוקות
ובכל עניין ומאורע
יש כוונה אלוקית”

חשבונותיו של צדיק אינם על פי היגיון העולם אלא נובעים מנקודת האמונה בהשי"ת, אותה הוא מבקש להנחיל לסובביו • הסבא לימד תניא בישיבתו מדי בוקר, ואף התבטא ואמר כי אי אפשר להיות בחור חסידי ללא התניא • כשם שבגשמיות הסתפקו בעבר במעט ואילו כיום זקוקים לעוד ועוד, על אחת כמה וכמה שברוחניות יש לצרוך יותר ויותר חסידות

לרגל כ"ח בשבט, יום ההילולא של כ"ק האדמו"ר רבי מרדכי מזוועהיל זצ"ל, שוחח 'כי קרוב' עם נכדו כ"ק גאב"ד זוועהיל שליט"א על דמותו ואורחותיו בקודש, כמו גם על קרבתו לתורת חב"ד ממנה היה דולה ומשקה לאחרים • מְרַדְּכֵי בְּדוֹרוֹ

הרב יהודה כהן והרב יעקב גלבשטיין



בבית אלוקים נהלך. הרה"ק רבי מרדכי זצ"ל ברחבת הכותל המערבי

עיה של קורת רוח הייתה מנת חלקנו במעונו של כ"ק הגה"צ רבי שמואל דוד שליט"א גאב"ד זוועהיל, בנם של אראלים ותרשישים - אביו האדמו"ר רבי אברהם זצ"ל, זקנו רבי מרדכי זצ"ל שיום הסתלקותו לשמי מעלה יחול בשבוע הקרוב, סביב הנודע רבי שלומיקה זצ"ל ולמעלה בקודש צדיקי שושלת זוועהיל המעטירה.

רבי מרדכי מזוועהיל נולד בשנת תרס"ו לאביו הגדול רבי גדליה משה זצוק"ל, בעיירת מכורתם זוועהיל שבאוקראינה. את נערותו עשה כשהוא הולך וגדל בתורה תחת אימי השלטון הקומוניסטי, עד שבשנת תרפ"ו הצליח להיחלץ מאחורי מסך הברזל והגיע יחד עם זקנו לארצנו הקדושה.

לאחר פטירת אביו בשנת תש"י החל לכהן כאדמו"ר לחסידי זוועהיל. עמד בראש ישיבת 'בית מרדכי' שייסד סבו ופעל להקמת מרכז זוועהיל בירושלים. כשלושים שנה כיהן בהנהגת העדה ועסק בתורה ועבודה כל ימיו ולילותיו, וביום ראשון כ"ח שבט תשל"ט השיב את נשמתו ליוצרה.

צדיק וקדוש זה היה קרוב לחצר חב"ד והגה בתורתה בקביעות, דבר שבא לידי ביטוי מובהק בשיעור התניא שהיה מלמד בכל יום בבית המדרש בישיבתו. חפצנו אפוא לבוא בדברים עם בן למשפחתו הרוממה ולשמוע מהני מילי מעלייתא מאורחותיהם של שרפי מעלה, ואכן זכינו שהגאב"ד שליט"א קיבל את פנינו בסבר פנים יפות וחלק עימנו שיחה אפופת הוד קדומים למען ידע דור אחרון דרכיהם של צדיקי אמת.

והם - אמונה וביטחון בקב"ה, ושליטת כעס וגאווה הנובעים מהעדר אמונה וביטחון. הוא העמיד אותם כשני קצוות הסותרים זה את זה. כי מי שיש לו אמונה וביטחון אינו יכול להתגאות, ואין לו על מה לכעוס.

אפשר לומר שאלו הם ה"אנכי ולא יהיה לך" במשנתו: הוא דיבר רבות על כך שהעיקר הוא האמונה, וכשהאמונה היא בתוקף - אין באים לידי עבירה. ולכן עיקר ההשקעה צריכה להיות בחיזוק האמונה, ושאר כל העניינים הן ב"סור מרע" והן ב"עשה טוב" באים בדרך ממילא.

עם זאת, פעם אחת ראה ר' שלומיקה לנכון להרחיב ולהבהיר את שיטתו בזה, כשהדברים היו עלולים לבוא לידי טעות, וביאר שעל אף כוחה הגדול של האמונה - אין די בה בהיותה כנקודה ערטילאית האופפת את האדם מבחוץ, אלא יש לעמול ליישבה במציאות האדם, בדעתו ומידותיו, כך שכל כולו יהיה חדרור בה במעשיו ובאורחותיו. ומעשה שהיה כך היה:

החסיד ר' ישראל שמעון קסטלניץ אמר פעם לר' שלומיקה שאם יהודי עובר עבירה ח"ו הרי הוא כופר בעיקר, שהרי אם הוא מאמין כיצד בא לידי עבירה?... אבל ר' שלומיקה הבהיר שעבירה אינה בהכרח מנוגדת לאמונה, והראיה לכך היא שאנשים לעתים נוהגים במעשיהם להפך ממה שיודעים בדעתם, גם כאשר בוודאות הדבר יכול להזיק להם. ולדוגמה, כשהיד חולה והולכים לרופא לבקש ממנו לרפא את היד, וזה אומר שצריך לנתח. לכאורה, אדם שהבין שלטובתו עליו ללכת לרופא, וכעת הוא שומע מהרופא מה יש לעשות בשביל לרפא את ידו, הרי בוודאי יגיש את ידו בחפץ לב לרופא

שיעשה לו את הניתוח עליו המליץ. ובכל זאת המציאות היא שכשהרופא ייטול את היד על מנת לנתחה, באופן טבעי הפצינט ישמוט את ידו... זאת בגלל שהידיעה אינה משפיעה על המידות. על דרך זה אדם יכול גם לעבור עבירה למרות שהוא מאמין בקב"ה לגמרי, וזאת משום שהידיעה והאמונה לא השפיעה על המידות.

בספרי חב"ד מובא על זה מאמר רו"ל בסוף ברכות (על פי גירסת העין יעקב) "גנבא אפוס מחתרתא רחמנא קרייה". כלומר, הוא מאמין בבורא העולם עד כדי כך שהוא מבקש ממנו סיוע להצלתו, ובכל זאת לא נמנע בשעת מעשה להמרות את פיו ולבקש ממנו להצליח לעבור על רצונו...

מכל מקום, עיקר העבודה שדרש הייתה - אמונה. זויות נוספת לעניין זה היא מה שהיה עונה כשבאו להזכיר לפניו עניין של צער. על זה תמיד הוה מרגלא בפומיה, שאם יש צער בעולם הזה אין צער במקום אחר, ועל ידי צער בעניין אחד יחסכו שלא יהיה צער בעניין אחר. הסבתא ע"ה הייתה בת דודתו - אף היא נכדתו של ר' שלומיקה. פעם אחת, כשהייתה קודם לידת אחד מהילדים, והעניות בביתה הייתה עד כדי כך שלא היה לה במה לקנות מנעלים לרגליה, באה לתנות בפניו את צערה. תשובתו אליה הייתה שהצער בעניין זה יחסוך לה את צער הלידה ותהיה לה לידה קלה. בכל דבר ראה את נקודת האמונה בבורא עולם, כך שהחשבון לא היה בהיגיון של העולם אלא בחשבונות שמים.

אנכי ולא יהיה לך

כשהאמונה אינה משפיעה על המידות

לקראת יומא דהילולא של בעל "יקרא דמלכא", רצינו לשמוע על שיגו ושיחו של צדיק ועל תורתו ועבודתו.

זקני רבי מרדכי זצ"ל היה מסוגר בטבעו, הוא מעט מאוד בדיבורו, ומה שכבר דיבר היה בבחינת "מועט המחזיק את המרובה", בלשון קצר הטומן בתוכו עומק רב. לאחרונה יוצא לאור בכל שבוע קונטרס ובו חלק ממה שנדפס בספרו "יקרא דמלכא" עם ביאורים, כדי לרדת לעומק דבריו ולהרחיבם.

במה התבטאה הייחודיות שלו? האם גם הוא נהג באופן של "פשטות" כמו זקנו הרה"ק ר' שלומיקה?

שאלה כזו שאל פעם בחור מהישיבה את ר' אליהו רוט (בן ביתו ואיש סודו של ר' שלומיקה) על ר' שלומיקה, והוא ענה לו: אין משהו מיוחד בזוועהיל... ר' שלומיקה מעולם לא התיימר להקים חבורה סביבו, ומעולם לא נשא נאום בו ביאר את דרכו ושיטתו בעבודת ה'.

דברי התורה שנשאר ממנו ושנדפסו הם בעיקר משפטים קצרים שאמר כמענה לשאלה, או כתגובה והבהרה בעקבות דברים ששמע. גם הוא היה שתקן בטבעו.

אמנם, מתוך כל הדברים אפשר להבחין בעקרונות מסוימים החוזרים ונשנים בדבריו,

כיצד התבטאה דרך זו אצל נכדו רבי מרדכי? אצל ר' שלומק'ה ראו ביטול וענווה עד קצה האחרון. הדירה שלו ברחוב רפפורט הייתה דירה קטנה. בחדר אחד גרה הרבנית, בנוסף היה עוד חדרון קטן, והחדר שלו עצמו היה בעל קירות זכוכית שקופה, שכל העוברים ושבים היו יכולים לראות את הנעשה בפנים. שם הוא ישב ולמד במשך היום, כשתוך כדי לימודו היו נכנסים לשם טיפוסים שונים שמצאו מחסה בארבע אמותיו.

אחד מהקורבים אל ר' שלומק'ה היה ר' שמעון רובין, שהתגורר ברחוב צפניה. פעם הוא הגיע בשבת בבוקר והביא איתו ששולנט. מיד, כל אחד מאותם טיפוסים שהיו שם התחילו לשלוח ידם בסיר ולוודא שלא תחסר להם מנה ראוי. הגדיל לעשות אחד מהם וירק לתוך הסיר, כדי שאף אחד חוץ ממנו לא יוכל לקחת מהששולנט... ר' שמעון לא הצליח להכיל את המתרחש, פנה לר' שלומק'ה בטרוניה ואמר לו: רבי! מה באים ללמוד כאן?! מה רואים כאן?! ענה לו ר' שלומק'ה: "כאן רוכשים מידת הסבלנות!"

הדירה של ר' שלומק'ה שימשה גם כ"דרך קיצור" מרחוב רפפורט לרחוב המקביל. עוברי אורח היו עוברים שם תוך כדי שר' שלומק'ה ישב ולמד, והוא לא הרגיש בהם כלל. את צורת התבטלות זו ראו גם אצל זקני זצ"ל:

לדוגמה, כשהיה צריך לנסוע ממקום למקום בירושלים היה נוסע באוטובוס עירוני, ולפעמים גם היה מחליף שני אוטובוסים וכך היה עומד בתחנה ומחכה עם כולם. ויתרה מזו: הדבר לא בא ממקום של עבודת הענווה אלא מטעמי חיסכון, משום שבכסף זה היה אפשר להשתמש להוצאות החזקת הישיבה. כלומר: ההתבטלות הייתה כל כך טבעית, עד שהוא אפילו לא ראה בזה עניין של שפלות.

גם כשנסע לארצות הברית הייתה הנהגתו באופן של פשטות. הרי נסיעתו הייתה בתור אדמו"ר, ובכל זאת הוא התנהג שם כמו בארץ ישראל. הוא ישב לעצמו ולמד, ורק אם שאלו אותו אם הוא רוצה כוס תה ענה בחיוב.

כך, למרות שנסיעתו הייתה כדי להשיג כספים עבור הישיבה, בכל זאת הוא לא יזם והלך מעצמו לבתייהם של נגידים, אלא רק אם אמרו לו שכעת כדאי ללכת לנדיב פלוני וכעת יש ללכת למקום פלוני – קם והלך.

הנסיעות בעבר אל מעבר לים היו קשות, ולכן כשכבר נסעו הייתה זו נסיעה ארוכה למשך זמן רב, ובנוסף גם לא היה קשר טלפוני. פעם סבתא הרבנית ע"ה שלחה לו מכתב שבאים אנשים הביתה לבקש ברכה, אך הוא לא נמצא ומחכים לו שיחזור כדי להתברך. ענה לה הסבא, שהרי הישיבה שבאים אליו היא משום שהוא נכד של ר' שלומק'ה, והרי היא עצמה גם כן נכדה של ר' שלומק'ה, ואם כן שהיא בעצמה תברך אותם...

זקני זצ"ל הקים ישיבה לבחורים. אמנם את הישיבה ייסד כבר ר' שלומק'ה לזכר אביו ר' מרדכי וקרא אותה על שמו, אבל בימי ר' שלומק'ה הישיבה הייתה בעיקר עבור אברכים שהיו מקבלים תמיכה חודשית, מה שנקרא "כולל". אבל נכדו, זקני זצ"ל, ייסד את העניין שילמדו שם בחורים.

למעשה, סדר יומו של זקני זצ"ל היה סביב הישיבה. הוא ישב בדירה שלו שבבניין הישיבה, ולמד שם כל היום בחברותא עם בחורים. אלא שהבחורים היו לאו דווקא מהישיבה שלו, אלא מישיבות שונות בירושלים. שוו בנפשכם: הוא ייסד ישיבה והיה צריך לדאוג לקיום הכלכלי שלה, אבל הוא כשלעצמו למד עם בחורים שלמדו בישיבות אחרות...

בחור שלמד בישיבת טשעבין למד חברותא עם זקני זצ"ל, וזקני זצ"ל אמר לו שאם ברצונו הוא יכול להביא איתו עוד בחור מישיבת טשעבין שיצטרף ללימוד. הבחור צירף חבר שלו מהישיבה ללימוד, וכך ישבו ולמדו יחד עם זקני במשך תקופה ארוכה. אחרי משך זמן, החבר שהצטרף ללימוד עמד להינשא, ולפני החתונה הוא הגיע אליו לבקש ברכה. זקני זצ"ל לא ידע כלל איך קוראים לו, אף שלמד איתו כמה שנים. את זה סיפר לי אותו בחור, חסיד גור המתגורר בלונדון.

המציאות היא שכשהרופא ייטול את היד על מנת לנתחה, באופן טבעי הפצייןט ישמוט את ידו... זאת בגלל שהידיעה אינה משפיעה על המידות. על דרך זה אדם יכול גם לעבור עבירה למרות שהוא מאמין בקב"ה לגמרי

לפני חבר מצוה שלי הייתי מגיע אליו ללמוד עמו הלכות תפילין. באחד הימים אני מגיע ורואה שיושב שם ילד, וזקני זצ"ל לומד איתו. הכרתי את אותו ילד מה"מתמידים" שם היינו לומדים בערבים, והתפלאתי מה יש לו עם זקני. אחר כך סיפר לי שאמו הגיעה אליו לבקש ברכה עבור בנה שהיה חלש בלימודים, וכמענה לכך אמר לה שהילד יגיע אליו והוא ילמד איתו. למעשה הוא למד איתו מדרשים ועניינים קלים, כדי להכניס לו חיות ו"געשמאק" בלימוד התורה. ברוך השם, הילד הזה עלה ונתעלה במעלות התורה, וכיום הוא תלמיד חכם חשוב שחיבר כמה ספרים.

כך, למרות מחויבותו לישיבה, הוא הקדיש את סדר יומו גם עבור בחורים שלא מישיבתו, וכל זה היה טבעי אצלו.

בכלל, הוא היה מתמיד עצום, והלימוד שלו עם חברותות היה מצד התשווקה התמידית שלו ללמוד עוד ועוד.

זכור לי שפעם אחת, כשנסע לבית הבראה גלי צאנו' בנתניה, צירף אליו שני בחורים: את הגה"ח ר' זושא הורביץ ואותי, ואמר שהוא לוקח עמו בחורים כדי שיוכל ללמוד איתם. ואכן במשך כל היום הוא למד איתנו שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב עם הנושאי כלים, ובערב בין מנחה לערבית למד איתנו חסידישע ספרים.

מה אם כן הייתה מטרת הקמת הישיבה?

את הישיבה התחיל ר' שלומק'ה על שם אביו כנ"ל, ולא הייתה לו כלל מטרה שתהיה חסידות וקהילה. למעשה הוא החזיק כולל של 60 אברכים, שכלל לא ידעו מי הוא זה שמחזיק אותם.

האחראי על חלוקת המלגות היה ר' משה ובר, ור' שלומק'ה התנה איתו שאף אחד לא ידע מי משיג את הכסף. היה זה חידוש, כי ר' משה ובר היה אז אברך צעיר, ובכל זאת ר' שלומק'ה נתן בו אמון מלא בתפקיד זה וסמך עליו שהוא לא יגלה מי הוא שדואג לכספים. אלא שקרה פעם שאחד מהאברכים לא רצה לקחת כסף בלי שידע מהיכן המקור, ור' משה שאל את ר' שלומק'ה אם יהיה לו מותר לגלות את המקור. ר' שלומק'ה כדרכו אמר שהוא יתיישב בעניין, הלך למקוה, וכשחזר אמר "אין ברירה, אני חייב לגלות", וכך נודע שר' שלומק'ה משלם.

דרך אגב, אחרי פטירתו כתב בנו ר' גדליה משה זצ"ל שאביו בחייו החזיק הרבה צדקות, כמו צרכי שבת ומקוואות, בנוסף לישיבה, ואין לו כל מושג מאין השיג אביו את הסכומים הנדרשים, ואשר לכך – את הישיבה הוא לוקח על עצמו להחזיק כי חייבים להמשיך אותה, אבל את כל הצדקות האחרות שהחזיק לא ייקח על עצמו. לימים אמר ר' גדליה משה שבנוגע לישיבה תמיד הייתה לו סיעתא דשמיא, אבל כשמדי פעם הוא בכל זאת נדרש לדאוג לצדקות אחרות, היה לו קשה מאוד כי הוא לא החליט בשעתו שהוא לוקח על עצמו...

כך גם אצל זקני זצ"ל – החזקת הישיבה הייתה עניין רוחני, לא בשביל שום מטרה של ביטוס קהילה וכיוצא בזה.

זקני נהג כמו שהיה אצל ר' שלומק'ה, שאף פעם לא תבע שיבואו ל"טיש". ואפילו ב"טיש" הוא לא ניהל את מהלך העניינים, אלא ישב מכונס בתוך עצמו. אבל קיומה של הישיבה בער אצלו ביותר.

אביו זצ"ל התבטא פעם שיש צדיקים שהם מודעים לכך שהם עומדים כעת להשפיע ומתכוונים לשם כך, אבל יש צדיקים שלא מתכוונים להשפיע אלא הדיבורים שלהם באים מאליהם. כזה היה ר' שלומק'ה. הוא לא הלך להשפיע, אבל בכל דרך הילוכו הוא הקריין ביטול היש, את המושג "אין עוד מלבד ראו אצלו בחוש כיצד אין לו שום צרכים, אין לו צורך באוכל ושתייה או פרטיות, ואין לו בעולמו כלום חוץ מללמוד ולהתפלל.

למעשה, הפעילות היחידה של זקני זצ"ל בישיבה היה שיעור חסידות שהיה מוסר בבוקר אחרי התפילה.

עין לא ראתה אלקים זולתך

להכיר בכוח הפועל בנפעל

איזה ספרי חסידות היה מלמד?

במשך השנים היו כמה ספרים שלימד, אבל בהחלט הייתה הדגשה על ספר התניא אותו לימד בכל יום, והכוונה לשלושת חלקי התניא – גם שער היחוד והאמונה ואגרת התשובה. נוסף על כך אף הורה לאחרים ללמוד תניא והיה מדרך בחורים ללמוד תניא, ואף התבטא

שהכוונה היא שהעין לא רואה שום דבר זולת אלוקות. פירוש זה חוזר על עצמו כמה וכמה פעמים במשנתו. כך בפרשת עקב (תשל"ב) "עין לא ראתה אלוקים זולתך דהיינו לראות כח הפועל בנפעל בכל הנבראים הכרה שלמה וברורה". ובפרשת ראה (תשי"ד) מרחיב בזה ש"כל מה שרואה אינו רואה אלא אלקים זולתך, שמלא כל הארץ כבודו, כמו מי שלובש משקפיים - באיזה צבע שיהיה הזכוכית, כך יראה כל מה שרואה, בבחינת ראה אנכי, היינו אנכי ה' אלוקיך". ומבאר שם שעל זה נאמר "עין ה' אל יראיו", היינו שצדיקים רואים את הכל בעין של אלוקות.

דרך אגב, בספר 'סוד צדיק' בו ליקטו מהתורות של ר' שלומק'ה, יש ווארט המיוסד על המהלך הכללי של התניא בעניין צדיק בינוני ורשע. שם (ע' קצב) הוא שואל איך ייתכן שאדם יהיה ממש במצב שקול בדיוק חצי רשע וחצי צדיק? ומבאר, "דהנה בכל אדם נמצא ג' מדות: של

יש צדיקים שלא מתכוונים להשפיע אלא הדיבורים שלהם באים מאליהם. כזה היה ר' שלומק'ה. הוא לא הלך להשפיע, אבל בכל דרך הילוכו הוא הקרין ביטול היש, את המושג "אין עוד מלבדו"

כדוגמה בבחינת "הוא היה אומר". מעניין גם שבהמשך דברים אלו הוא מפרש את לשון הפסוק "עין לא ראתה אלוקים זולתך" על עניין הכרת כח הפועל שבנפעל. היינו

ואמר שאי אפשר להיות בחור חסידי כדבעי בלי ללמוד תניא.

יש "הקדשה" שזקני כתב לבחור בר מצוה על ספר התניא שהביא לו במתנה, שם הוא מברכו "לא ימוש ספר הקדוש הזה מפין, ליישר דרכיך ומידותיך, לקבל עול מלכות שמים בשלימות!" בשיעורים עצמם לא היה מרחיב בביאור התניא, אלא בעיקר היה קורא את התוכן ומוסיף מילה פה ושם [נדוקא אבי מורי אדמו"ר זי"ע, בשיעורי תניא שהיה מוסר, הוסיף לעיתים ביאורים ששמע מפי המשפיע ר' שלמה חיים קסלמן ע"ה שזכה לקרבתו כשהתגורר בלוד אחר נישואיו, בסמיכות למקום מושבו של אחי - זקני הרה"ח רבי מרדכי שטרנברג ע"ה - נוסף על כך שלמד בבחרותו בישיבת 'תורת אמת' בירושלים] -

אבל בספר "יקרא דמלכא" ניתן למצוא ביאורים המשקפים את תוכן דברי התניא. לדוגמה בפרשת ואתחנן (תשל"ב) על הפסוק "אתה הראת לדעת" הוא מבאר שהחידוש של מתן תורה היה שראו אז את "כוח הפועל בנפעל". ומבאר שזהו תוכן דברי חז"ל "אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענו", וגם זה ש"קראע להם את שבעה הרקיעים מלמעלה ומלמטה", ומביא על זה את דברי חז"ל המובאים בתניא (פל"ו) שהקב"ה דיבר אליהם מכל ארבע הרוחות, ומבאר שתוכן התגלות זו הוא מה שראו כוח הפועל בנפעל.

בהמשך העניין מביא את תורת הבעל שם טוב המובאת בתחילת שער היחוד והאמונה, שהדיבור "יהי רקיע" עומד תמיד ברקיע, ואילו יסתלק רגע - יתבטל הרקיע כלא היה מעולם. ומבאר, שזה "כמו מי שמכיר את חבירו בטביעות עין, וגם מכיר תמונת כתב שלו והסגנון ושכלו, וכאשר יראה אחר כך שלא בפניו מכתבו, יכיר שהוא של אותו איש, וכן יש מומחה שמכיר קולו ותנועת הלוחו, ומי שבקי בלשון הרמב"ם ז"ל ובלשון התניא, כשיראה איזו דף מספריהם - יכיר מי מחברו. כמו כן בהתבוננות כח הפועל בנפעל בבריאת העולם, שכולם בחכמה עשית, וכל הברואים נחתמים בחותם המלך הוא שם הוי' ית' להכיר על ידם מי בוראם - נמצא על ידי התמדת ההתבוננות מתמחה להכיר כח הפועל בנפעל".

ביאור זה מיוסד כולו על התניא בשער היחוד והאמונה ובלקוטי אמרים בכמה מקומות.

מעניין לראות כיצד נוקט כדוגמה את הכרת לשונות הרמב"ם והתניא. הסיבה לכך היא כי התניא הוא באמת אחד מהספרים שהוא היה בקי בהם על הלשון, ומביא זאת



"זכיתי להסתופף בצל קדשו"

מדי שנה היו רבים נוהרים להתוועדויות הפורים בבית מדרשו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע. היו אלה מעמדי קודש נשגבים, בהם שפע רבנו דברי תורה וחסידות שעליהם חפפה רוח היום - "עד דלא ידע" - התמטות שלמעלה מהגבלה להשי"ת, לתורה ולישראל קדושים.

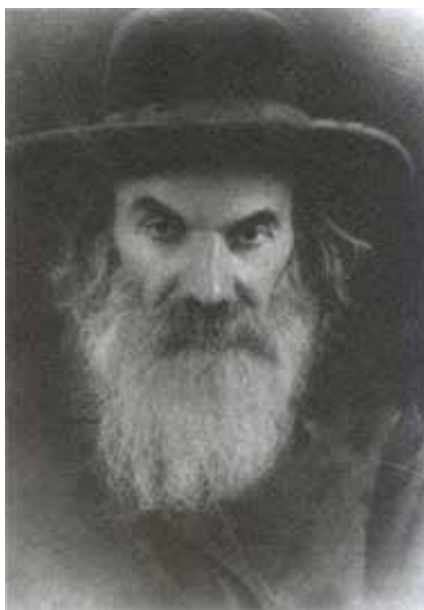
בחורף תשכ"ג שהה הרה"ק רבי מרדכי זצ"ל בארצות הברית, ובחג הפורים עשה דרכו אל ההתוועדות במחיצת רבנו שאף שוחח עמו בין פרשה לפרשה.

לימים, באחד המכתבים ששיגר אליו, חתם בשמו ושם אמר בהאי לישנא "מרדכי בן פייגא דבורה, פעמיים זכיתי להסתופף בצל קדשו".



דברך ניצב בשמים. הגאב"ד שליט"א בשיחה במעונו ל"כ קרוב'

דרך אגב, במכתב הנ"ל הוא מבקש מהאדמו"ר מליובאוויטש להחיש את הגאולה, ומצטט שם קטע ארוך מהתיקוני זוהר, ומסיים שם בביטויים של התבטלות מופלגת. יש שמועה שר' שלומק'ה אמר שסוד משיח נמצא אצל כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ זי"ע. שמועה זו ידועה במשפחת בית הרב? שמעתי זאת לראשונה בשם דודי ר' משה כ"ץ, הוא היה חתן אצל ר' גדליה משה. יש כמה ווארטס שנאמרים בירושלים משמו של ר' שלומק'ה, אבל קשה לדעת עד כמה הם מוסמכים. מהמשב"ק ר' אליהו רוט לא שמעתי פתגם זה. אבל שמעתי דבר מוסמך, שכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ הוא צדיק הדור, משום המסירת נפש שהייתה לו עבור יהדות רוסיה. שמועה זו היא בשם ר' נטע פריינד בשם חמיו הרב שלינגר שהיה ממש מקורב אצל ר' שלומק'ה, זהו ווארט מוסמך ולכן נדפס בספר יסוד צדיק.



אמונה וביטחון. הרה"ק רבי שלומק'ה זצ"ל

ה' אָמַר לוֹ קַלְל

הסתכלות במבט שונה

היה לו לבעל "יקרא דמלכא" נושאים שהיה חוזר עליהם במיוחד?
העניין הנ"ל של "לעולם דברך ה' ניצב בשמים" היה תמיד נשמע ממנו בהקשרים שונים - כיצד הכל הוא אלוקות, וכך גם העניין של "ה' אמר לו קלל" (הנוכח באגרת הקודש כתניא כביאור על העשרה מאמרות המתלכשים בבריאה ומחיים אותה בכל רגע מחדש), שהכל בא מלמעלה, מרבש"ע.
צדיקים, כשמישהו מקלל אותם, הם רואים בזה השגחה פרטית, ותולים זאת בעצמם ובמעשיהם וחוזרים בתשובה, ומקבלים את הקללה ככפרה על הפשעים הפרטיים. יש ווארט מהקדושת לוי על מה שאמרו חז"ל "כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל

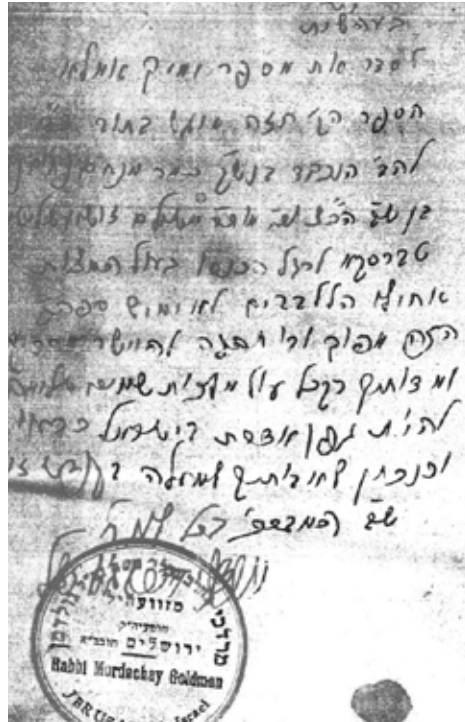
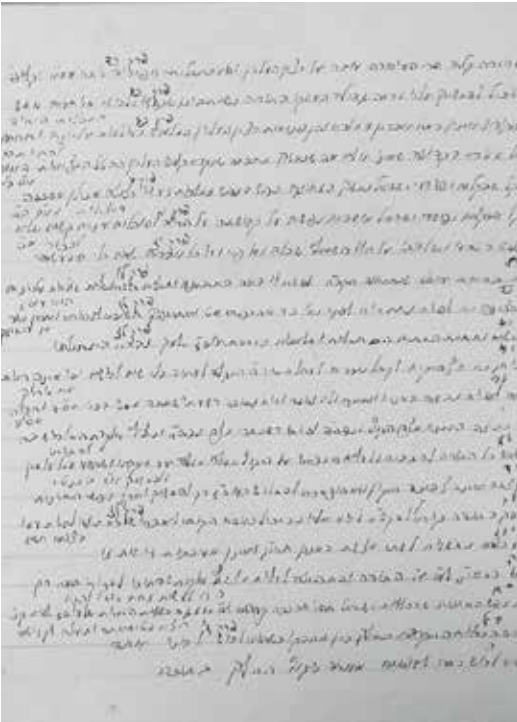
צדיק גמור, רשע גמור, ובינוני. יש סוג בני אדם שלענין אכילת חזיר וגלוח זקן ופאות וכדומה הם בבחינת צדיקים גמורים, דהיינו שלא יעלה ויבוא על מחשבתם לעבור על זה בפועל, גם אינם צריכים להתגבר על היצר בשביל זה... ואילו בעינינו אחרים כמו אבן לשון הרע... על אלו הם רשעים גמורים... אמנם יש ענינים כאלו שנקרא על זה בינוני, דהיינו שלפעמים עושה ולפעמים אינו עושה, ועל אלו יש תמיד בלבול במח איך להתנהג. אם כן, על זה הוא ממש מחצה זכאי ומחצה חייב", עיין שם.
הגדרה זו לדמותו של הבינוני בנויה על התניא, שהרי לפי הפירוש הפשוט בינוני הוא כאמת מחצה זכויות ומחצה עוונות.

וינעו אמות הספים מקול הקורא

כוחה של מסירת נפש

היה גם קשר בין בעל "יקרא דמלכא" אל כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע?
בהיותו בארצות הברית היה אצלו ב"חידות", שהיה מזכירה כפעם בפעם ביחס של חביבות. ופעם אחת אף סיפר ששוחח עמו אז בכמה נושאים בספר התניא.
כמו כן בחג הפורים תשכ"ג הוא השתתף בהתוועדות של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, ויש גם תמונות מאותו מעמד.
כשכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש יצא ב"מבצע תפלין", היה הוא בין האדמו"רים שחתמו על "קול קורא" להשתדל לזכות כמה שיותר מבני ישראל בהנחת תפלין. וכשיצא בקריאה לכל בנות ישראל להדליק נרות שבת, גם מתחת לגיל מצוות, חתם גם כן על קול קורא בעניין זה, למרות שבביתו לא נהגו כך, וגם הוא עצמו לא דרש עניין זה מבני ביתו. וכששאלו אותו אחר כך איך בכל זאת חתם על הקול קורא, ענה: כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש הוא היחיד שדואג ופועל למען ישראל, למה לא לעזור לו?

זקני למד כל היום בחברותא עם בחורים - לאו דווקא משיבתו אלא משיבות שונות. שוו בנפשכם: הוא ייסד ישיבה ודאג לקיומה, אבל הוא כשלעצמ היה יושב ולומד עם בחורים משיבות אחרות...



קרוב אליך הדבר. כתב יד קודשו במחברתו בה העתיק שורות נבחרות מהתניא שיעמדו לזיכרון בין עינינו

ליישר דרכיך. האיחול שכתב הרה"ק רבי מרדכי זצ"ל על ספר התניא שהעניק לנער בר מצווה

פשעויר", שכשהאדם מבליג על עוגמת נפש ועלכונות שגרמו לו כי תולה אותם בעוונותיו, אזי מעבירין לו על פשעויר.

עניין זה שבכל דבר יש אלוקות ובכל עניין יש כוונה אלוקית - הוא מיסודות החסידות. יש כמה תורות מהבעל שם טוב בנושא זה, כמו על הפסוק "ויהי בשלח פרעה את העם" - כותב זקני ב"יקרא דמלכא" - לכאורה למה תולין את השילוח בפרעה? אלא כי גם בפרעה מסתתר ניצוץ אלוקות והוא עניינו הפנימי, והכוונה בו היא שהוא ישלח את בני ישראל ויביא אותם לקירוב לאלוקות, כי הכל הוא אלוקות.

כך גם במה שאמרו בני ישראל בשירת הים "אמר אויב א'רדף א'שיג א'חלק שלל", מבאר הבעל שם טוב שהחמש אל"פין זהו מלכו של עולם שנמצא גם במה שהוא בחינת "אויב" ורוצה לרדוף את בני ישראל.

זהו מבט חסידי שמסתכל על העולם במבט שונה לגמרי. כל מה שיש בעולם ומה שמתרחש בעולם, הוא אלוקות.

ידעיה זו משנה את כל המבט על המתרחש. בשעתו הייתה פעולה נועזת של צעירים מהלח", בה התנקשו בחייו של שר בריטי. ר' שלומק'ה אמר עליהם שיש להם מסירות נפש של האבות הקדושים! זו הסתכלות שונה לגמרי, דרכה רואים פעולה צבאית כהתגלות הנשמה מכוח האבות הקדושים...

בעניין דומה יש גם התבטאות של זקני ה"יקרא דמלכא": חמיו של חמי, הרב שמואל אונדסופער מפתח תקוה סיפר לי שביום בו התקיים "מבצע אנטבה" הוא היה בארה"ק, ונכנס לסבא ר' מרדכי ושאל אותו על העניין. ואמר לו, שבשמים התעורר קטרוג על כך שלחוטפים הערביים יש מסירות נפש, כפי שראו אז שסיכנו את עצמם כדי לעמוד במשימה שלהם, אבל אחרי שהחילים מסרו את נפשם הם ביטלו קטרוג זה, כי הם הראו מהי מסירות נפש אמיתית.

פ' טוב לו עמך

יתרונה של העבודה בשמחה

איך אפשר לאנשים כערכנו לקבל משהו מהסתכלות זו?

באמת זה שייך לצדיקים. אבל הרי הם דרשו גם מהשואלים אליהם ליישם את זה בחייהם. ברור שצריך בשביל זה עבודה ויגיעה. הצדיקים גילו לנו את האור, ואנחנו צריכים לקחת את זה. יש גם ירידת הדורות, ואנו רואים את ההבדל בעינינו: בעבר היו חסידים באים לרבי ושומעים ממנו ווארט שהיה מחיה אותם למשך חודשים רבים, ואילו כיום אין לנו עיניים לראות ואוזניים לשמוע, ונדרש עבורנו לשמוע עוד ועוד כדי שמשנה בכל זאת ייקלט אצלנו.

גם בגשמיות: פעם אכלו פחות, מצד סיבות שונות. בבוקר אכלו פת שחרית ובערב אכלו ארוחה, ומהבוקר עד הערב לא היו צריכים

לפני התגלות הבעל שם טוב, ההכנה של יהודים יראי שמים לכל יום טוב הייתה בלימוד הלכות החג כדבעי, כיצד לדקדק במצוותיו, אבל בדורותינו ההכנות הן גם ברוחניות העניינים, לדעת מהי משמעות החג בנשמות ישראל ובעולמות עליונים

לטעום כלום, ואילו כיום, חצי שעה אחרי פת שחרית כבר מרגישים צורך להכניס עוד משהו לפה...

הגשמיות נובעת מהרוחניות, וזה מוכיח שגם ברוחניות כיום אי אפשר להסתפק רק במעט, אלא צריך לצרוך יותר דברי חסידות, ולעיתים יותר תכופות.

גם אופן העבודה צריך להיות עם יותר געשמאק, כפי שחידשה החסידות שעבודת ה' צריכה להיות מתוך שמחה וחיות. כיום שיטה זו של החסידות התקבלה גם אצל חוגים שבעבר לא הסכימו לשיטה זו, אבל בזמן האחרון אפשר למצוא התאספויות של עונג שבת וכיוצא בזה גם אצל בני ישיבות ליטאיות.

ב"יקרא דמלכא" פרשתנו (משפטים. תשי"ט) מביא את דברי חז"ל במסכת קידושין על הפסוק "כי טוב לו עמך - עמך במאכל עמך

במשתה", ואומר שהדבר מרמז על עבודת ה' עם הגוף, כי הגוף נקרא "עבד עבדו" כי הוא עוזר לעבודת ה', ולכן "צריכים להנות להגוף, ולהטעימו תמיד מרוחניות ומקדושה, שסוף סוף הוא עבד נאמן לו, ומבלעדו אין לו קיום יסודי". וזהו הנצרך בדורנו, להכניס תענוג בעבודת ה', שיתבטא גם במאכל ומשתה, כנהוג במסיבות חסידיות, לומר "לחיים" ולטעום משהו, על מנת לשתף גם את הגוף בעבודת ה' מתוך געשמאק.

הדברים עולים בקנה אחד עם תורת הבעל שם טוב המובאת בספרי חב"ד על הפסוק בפרשתנו "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו": "כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלו שהוא הגוף, תראה - שונאך - שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא - רובץ תחת משאו - שנתן הקב"ה להגוף שיזדכך על ידי תורה ומצוות, והגוף מתעצל בקיומו. ואולי יעלה בלבבך - וחזלת מעזוב לו - שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החומריות, הנה לא בזו הדרך ישכון אור התורה, כי אם - עזוב תעזוב עמו - לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסיגופים."

אפשר לומר שזהו גם כן טעם לכך שחסידים אומרים "לשם יחוד" לפני קיום מצוה, על אף שאחת מהטענות הראשונות על החסידים הייתה על עניין זה, כמו שכתב הנודע ביהודה. זאת משום שכשהאדם מרגיש שבעשיית מצוה הוא פועל למעלה בקודש, יש לו תענוג בעבודתו - גם אם אינו יודע בדיוק מה הוא באמת פועל וכיצד.

לפני התגלות הבעל שם טוב, ההכנה של יהודים יראי שמים לכל יום טוב הייתה בלימוד הלכות החג כדבעי, כיצד לדקדק במצוותיו, אבל בדורותינו ההכנות הן גם ברוחניות העניינים, לדעת מהי משמעות החג בנשמות ישראל ובעולמות עליונים, כדי לקיים את המצוות מתוך חיות. ■



עיקר עבודה זרה - הרגשת עצמו

כהמן ראייה נופיה עבודת כוכבים (ג,א)

כי עיקר ושרש עבודה זרה הוא מה שנחשב לדבר בפני עצמו נפרד מקדושתו של מקום ולא כפירה בה' לגמרי, כדאיתא בגמ' דקרו ליה אלקא דאלקיא, אלא שגם הם מחשיבים עצמם ליש ודבר בפני עצמו, וכזה מפרידים את עצמם מקדושתו של מקום ב"ה מאחר שאין בטלים לו ית'. ולכן אמרו רז"ל שגסות הרוח שקולה כעבודה זרה ממש.

והנה המן היה מבחינה זו של גסות הרוח, כמו שאמר למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני, שהיה יש ודבר בעיניו, ונפרד מאחודתו ית' לומר אני ואפסי עוד, וזהו שהיה מזרע עמלק, דכתיב ראשית גוים עמלק, כי ז' אומות הכנעני והחתי כו' שבפסוק הם ז' מדות רעות תאות ורציחה כו', ועמלק הוא גסות הרוח, והוא ראשית להם, כי גסות הרוח היא שרש כל המדות רעות.

ולכן ביקש המן להשמיד ולהרוג את כל היהודים, כי "יהודים" נקראו כך מפני בחינת הביטול שיש בהם לאור א"ס ב"ה, כמו שאנו אומרים בשמונה עשרה מודים אנחנו לך (שפירושו כמו מודים חכמים לרבי מאיר), שעל שם זה נקרא יהודי, כמו שאמרה לאה הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודיה.

והשרש ונתינת כח על ענין הביטול הוא מרדכי, שנקרא "איש יהודי" פירושו, שר היהודים, כמו איש הר הבית, כי הוא היה מקור הבטול.

וכיון שהיהודים הם בבחינת ביטול הפך היש והגסות, לכן המן שהוא שורש גסות הרוח, ביקש להשמידם.

(על פי תניא פרק כב.)

תורה אור מגילת אסתר זט, א-ב)

בין "שיתוף" ל"עבודה זרה"

אסור לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים שמא יתחייב לו שבועה ונשבע בעבודת כוכבים שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך (ג,א)

מ"מ בזמן הזה.. אין חופסין צהם אלקות.. ואף על פי שמשתפין שם שמים ודבר אחר – לא אשכחן לאסור לגרום לאחרים לשתף.. דבני נח לא הוהוה על כך (מוד"ה אסור)

והיינו כי ענין השיתוף אינו עבודה זרה כלל, ובאמת לאו דעבודה זרה הוא מפסוק לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, וענין השיתוף הוא ממצות לייחדו שיוצא מפסוק שמע ישראל כו' ה' אחד, כמו שכתבו הרמב"ם והסמ"ג והרא"ה

ז"ל במנין המצות, והיינו כי מצות לייחדו מזה יוצא ענין אזהרת השיתוף והוא מפסוק ה' אחד. וההפך בין עבודה זרה ושיתוף הוא, דעבודה זרה הוא דקרי ליה אלקא דאלקיא, דהנה רם על כל גוים ה' על השמים כבודו, שהן אומרים שהוא רם ונשא ועל כן רק על השמים כבודו, אבל על הנבראים התחתונים והשפלים הרי זה השפלה לגביה להשגיח עליהם, ועוב ה' את הארץ בידי הכוכבים ומערכות השמים.

התהוות העולמות - לא בדרך עילה ועלול

וזהו לפי סברתם דהתהוות העולם הוא בדרך עילה ועלול, שהעלול הוא בבחינת ערך לעילתו, ועל כן אומרים דשמים היינו נבראים העליונים הן בערך להשגיח עליהם, אבל העלולים השפלים אינם בערכו להשגיח עליהם רק עזב הארץ וכל אשר בה בידי הכוכבים ומערכות השמים.

אבל באמת אינו כן, אלא כהמשך הפסוקים, המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ, דלהיותו שלא בערך כלל, דזהו המגביהי לשבת בבחינת הבדלה, על כן הוא משפילי בשמים וארץ בשוה, דגם השמים היא השפלה לגביה, כי ההתהוות אינו בדרך עילה ועלול, דבדרך עילה ועלול לא היה אפשר להיות אפילו מדריגות היותר עליונות, וגם המדריגות היותר עליונות הן בבחינת השפלה לגביה. וכשם שעל השמים כבודו כמו כן הוא על הארץ השגחתו ית' על הנבראים שמשגיח על כל פרט ופרט.

שותפין - כשיש להם בחירה

ואותן העובדים לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר לא צויתים ואינם מאמינים כו', ומסלקים השגחתו לגמרי מהארץ וכל אשר בה ואומרים עוב ה' כו', הרי זה עבודה זרה שנצטווה על זה אדם הראשון ויצו גו'.

אמנם ענין השיתוף הוא ענין אחר. דהנה אמרו רז"ל ג' שותפין באדם - אב ואם, והקב"ה נותן בו נשמה, והרי העיקר הוא חלק הקב"ה, שהרי בצאת הנפש מן הגוף נשאר חלק אב ואם כאבן דומם דכלי השכל אינו משכיל והעין אינו רואה והאזן אינו שומע כו' שמתבטל הכל, וגם בחלק אב ואם גופא העיקר הוא הכח האלוקי וכמאמר רז"ל אין צור כאלקינו אין צייר כאלקינו שצר צורה בתוך צורה, וכללות ענין ההולדה הוא על ידי כח האין סוף, וכמו שכתוב זכר ונקבה בראם גו' ויברך אותם גו', וכמו שרואין בחוש שיש כמה בני אדם שמצד הטבע אין להם שום מניעה להולדה ואף על פי כן אינם מולידים, והוא מפני שההולדה היא בכח האין סוף.

ומכל מקום נקראים אב ואם שותפים, והוא הציווי בעשרת הדברות לכבדם כמו שכתוב כבד את אביך ואת אמך גו'. וזהו מפני שהם

בעלי בחירה, שהרי בן עזאי אמר ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, הרי דסיבת מציאותו מכל מקום תלוי באב ואם שהן בעלי בחירה בזה, על כן נקראים שותפים.

ואם כן מובן מזה דבמה שאין בחירה חפשית, ופועל בדרך הכרח - אין לתאר לו ענין השיתוף. וכמו הארץ שממנה יוצא לחם, דכשזורעין חטה בארץ וירדו גשמים מצמיח בכח הצומח שבארץ, הרי אין הארץ בעל בחירה בזה שלא יצמחו החטים, דמכח הצומח שבארץ שזהו מאמר האלוקי תדשא הארץ ממילא מצמיח כשזורעין בה, וכן מה שכתוב ממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים, הרי אין זה בבחירת השמש והירח, וכדכתיב האומר לחרס ולא יזרח, שהשמש לא יכולה לבחור שלא להזריח אור או שהאור לא יהיה חם, וכן באור הלבנה שלא יהיה קר.

ועל כן הגם שהשפעה היא על ידם, אין לתאר להם ענין השיתוף, שהרי הם כגרזן ביד החוצב בו, וכמו הגרזן שחוצב אבנים מן ההר אין לתאר לו שותפות בהמלאכה שהרי אין לו שום דבר בזה רק מה שהאדם חוצב על ידו, כמו כן השמש והירח וכל צבא השמים מאחר שאינם בעלי בחירה כלל הרי הם רק כגרזן כו', ואין לתאר להם ענין השיתוף.

רק ישראל יכולים לקלוט את ביטול המציאות

אמנם על זה נצטוו ישראל לבד, שלמדים ענין זה מהפסוק שמע ישראל גו' ה' אחד, ובני נח אינם מזהירים על זה, כי יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, והיינו דקבלת השפעתם הוא משבעים שרים, ורק על נשמות ישראל כתיב חלק הוי' עמו, ולכן רק הם נצטוו על השיתוף שלא לשתף שם שמים בשום דבר, וכמו שכתוב וידעת היום גו' כי ה' הוא האלקים גו' אין עוד שלא יש דבר זולתו כלל. וכמו שכתוב ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי דלית שותפא עמי.

שלילת ה"שיתוף" בהחשבת סיבות טבעיות לפרנסה

והיוצא מזה בשלילת השיתוף הוא, כי באב ואם שהם שותפין מפני הבחירה שלהם כנ"ל הרי צריכים לכבדם, מאחר שהם מכל מקום סיבה למציאותו. אבל שלילת השיתוף הוא כלפי הכוכבים והמזלות דאין להם שום בחירה בהשפעה ואין להם שיתוף כלל בזה, וממילא לא יכבד ולא יחשיב אותם.

וכמו כן לא יחשיב את הדברים הגשמיים שהוא עוסק בהם, מאחר שאין הם סיבת השפעתו, כי אם האלקות הוא המשפיע לו, והוא הנותן לך כח לעשות חיל, והדבר הגשמי הוא רק כלי שעל ידו תעבור ההשפעה כגרזן ביד החוצב. אם כן צריך שיהיה הכלי בתכלית ההכשרה, שיהיה ראוי לברכת ה', ולא יהיה

משוקע ומוטרד בזה, ולא ירכין ראשו היינו המוחין שלו בזה, ושלא יהיה לו שום בלבול ושום מונע ומעכב לתורה ותפלה, ואדרבא, עיקרו יהיה נתון לעניני אלקות, ובהדברים הגשמים גופא תהיה כוונה אלוהית שיוכל לעשות מצוה ולהדריך בניו בדרך ה', ועל ידי זה ממשיך גילוי ה' אחד היינו שיהיה גילוי אלקות בעולם.

(על פי תורת שמואל תרכ"ט ע' קנה ואילך. ספר המאמרים מלוקט תשרי-חשוון ע' שכ ואילך)

שביתת הדינים והגבורות

שאל טורנוסרופוס את רבי עקיבא.. מי יימר דהאידינא שבתא? אמר לו נהר סכמיין יוכיח

(סו, ב)

נהר אחד של אגנים וצבל ימות השנת שוטף והוכן וציוס השנת שוקט ונח (רש"י)

והוא כמו שהגיהנם נח בשבת. והענין הוא כי גיהנם הוא נמשך מזיעתן של חיות, וכמו שכתוב הנה סערת ה' חימה כו' וסער מתחולל על ראש רשעים יחול.

והענין, כי החיות הם בבחינת התלהבות רשפיהם, והנה מבחינת הפסולת דההתלהבות, נמשך כעס על ההיפוך, ומזה נעשה גיהנם, אבל בשבת יש עליית העולמות, על כן אין נמשך פסולת, והניצוצות שנפלו למטה ונעשו גבורות קשות בגיהנם, עולין ונכללין למעלה להיות בבחינת גבורות ממותקות, ואם כן אין לגיהנם שורש יניקה כלל למעלה בשבת, לכן הגיהנם נח בשבת.

ובזה פרשת יתרו (פט, א) מבואר הטעם לפי שאז התגלות עתיקא, ולית שמאלא בהאי עתיקא, לכן הגיהנם נח כי שורש הדינים הם הגבורות, שהם מקו השמאל, אבל בשבת כשמאיר בחינת עתיקא דלית שמאלא בהאי עתיקא, אין להם שורש יניקה כלל.

(על פי יהל אור להצמח צדק על תהילים, של)

דיבור הצדיק מחובר לשורשו

אי בעו צדיקי ברו עלמא, שנאמר כי עונותיכם היו מברילים ונ"י (סו, ב)

כי הלא בדבר הוי' שמים נעשו, וכתוב ויפח באפיו נשמת חיים, ומתרגמינן לרוח ממללא, והנה בהשם יתברך לא שייך לומר חלקים, כי הוא אין סוף, ובא"ס לא שייך לומר שרק את חלק הדיבור לבד נפח באפו, אלא בהדיבור נכלל הכל, נמצא לפי זה אם בעו צדיקים הוו מיברי עלמא, כי דיבורו של הצדיק היא זכה ונקיה בלי שום מסך המבדיל (שהרי רק עונותיכם היו מברילים), רק הדיבור של הצדיק הוא מדובק ומקושר לשורשו, והרי הוא ממש

כמו הדיבור של הש"י אשר ממנו שמים נעשו.

והנה אדמו"ר הזקן מבאר באגרת הקודש, שהתהוות עולם הזה הגשמי הוא בכח העצמות דוקא, כי רק מציאותו של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו, הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו'. ונמצא שדיבור הצדיק מחובר להעצמות ועל ידי זה בכוחו למברי עלמא.

(על פי אור תורה סימן ס.)

מאמר באתי לגני תשט"ו)

מסירות נפש של עמי הארץ

כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג - יעבור ואל יהרג, הוי' מעבורת

בוכבים (עו, א)

והנה מצינו שאפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב, וסובלים עינוים קשים שלא לכפור בה' אחד, אף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה', וגם במעט שיודעים אין מתבוננים כלל, ופשיטא שאין יודעים את המבואר בגמרא כאן בענין יהרג ואל יעבור.

והענין הוא כי האבות הן הן המרכבה, ועל כן זכו להמשיך נפש רוח נשמה לבניהם אחריהם עד עולם מעשר ספירות דקדושה, לכל אחד ואחד כפי מדרגתו וכפי מעשיו, ועל כל פנים אפילו לקל שבקלים ופושעי ישראל נמשך בזיווגם נפש דנפש דמלכות דעשיה, שהיא מדרגה התחתונה שבקדושת העשיה.

ומאחר שהיא מעשר ספירות קדושות, הרי היא כלולה מכולן גם מחכמה דעשיה, שבתוכה מלוכשת חכמה דמלכות דאצילות, שבתוכה חכמה דאצילות, שבה מאיר אור אין סוף ב"ה ממש, כדכתיב ה' בחכמה יסד ארץ, וכולם בחכמה עשית,

ונמצא כי אין סוף ב"ה מלוכש בבחינת חכמה שבנפש האדם, יהיה מי שיהיה מישאל. ובחינת החכמה שבה עם אור א"ס ב"ה המלוכש בה - מתפשטת בכל בחינות הנפש כולה להחיותה, מבחינת ראשה עד בחינת רגלה כדכתיב החכמה תחיה בעליה.

והנה החכמה היא מקור השכל וההבנה, והיא למעלה מהבינה שהוא הבנת השכל וההשגה. והיא מקור להן. וזהו לשון חכמה - כ"ח מ"ה, שהוא מה שאינו מושג ומוכן ואינו נתפס בהשגה עדיין, ולכן מתלבש בה אור א"ס ב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה כלל.

ולכן כל ישראל אפילו הנשים ועמי הארץ הם מאמינים בה', שהאמונה היא למעלה מן הדעת וההשגה, כי פתי יאמין לכל דבר וערום יבין וגו'.

וזהו שמצינו בפרשעי ישראל שמוסרים נפשם ולא מחמת דעת והתבוננות בה', אלא בלי שום דעת והתבוננות, רק כאלו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד, בלי שום טעם וטענה ומענה כלל. והיינו משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש על ידי התלבשותו בבחינת חכמה שבה שהיא למעלה מן הדעת והשכל המושג ומוכן, ולכן כשכאים לידי נסיון בדבר אמונה שהיא למעלה מהדעת ונגעה עד הנפש לבחינת חכמה שבה, אזי היא ניצורה משנתה ופועלת פעולתה בכח ה' המלוכש בה. וכמו שכתוב ויקץ כישן ה', לעמוד בנסיון באמונת ה' בלי שום טעם ודעת ושכל מושג לו להתגבר על הקליפות ותאוות עולם הזה בהיתר ובאיסור שהורגל בהם ולמאוס בהם, ולבחור לו ה' לחלקו ולגורלו למסור לו נפשו על קדושת שמו.

(על פי תניא פרקים יח-ט)

רצועת הנעל פוגמת בהתקשרות העצמית

בשעת נורת המלכות אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור.. אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא

(עו, א-ב)

בציוויים שבתורה מצינו כמה דרגות באופן הפגם, ובהתאם לכך, כמה דרגות באופן העונש - עונש קל על פגם קל כו', ועונש חמור על חטא חמור. ומזה מוכן, שענינים אלו מגיעים רק ב"מקום" מסויים במציאותו ששייך למצוה הציווי, אבל אין זה תופס את כולו, ועל אחת כמה וכמה שאין זה תופס את העצם שלו.

אמנם, במה דברים אמורים שיש חילוקים בפגמים (שמהם מוכח עד היכן הגיע הפגם) - כל זמן שלא מדובר אודות העברה על הדת; אבל כאשר רוצים להעבירו על הדת, לנתקו מהמרות של הקב"ה - הנה אפילו כאשר מדובר אודות "ערקתא דמסאנא", ישנו החיוב ד"יהרג ואל יעבור", ואף על פי שאין לזה מקום וענין בשכל, ואין זה אלא סימן היכר אם הוא שייך לדתו של הקב"ה אם לאו.

כלומר, אין בזה ענין של שכל או רגש או איזה ענין של עילוי וגילוי; מדובר אודות רצועה של נעל, שמקומה למטה מטה מכל לבושי הגוף - לא על הרגל עצמה, אלא על הכובש של הרגל, שהוא למטה מן הרגל להיותו משמש לרגל, ובנעל גופא - לא גוף הנעל, אלא רק הרצועה שמחברת את שני צדדי הנעל, שזהו רק ענין טפל.

ואף על פי כן, כאשר ענין זה קשור עם העברה על הדת, אזי נמשך ומגיע בזה העצם של יהודי.

(על פי תורת מנחם חל"ג ע' 25-26)



יצחק הורוויץ



מארבע כנפורת הארץ סיפורים של אור מבתי חב"ד ברחבי העולם

מאחורי ידויו של גוי

וינה, אוסטריה

וינה המחברת בין מזרח למערב משמשת כיום בית לקהילה יהודית משגשגת. סיפורו של מופת שמימי שהביא להקמת מוסד חינוכי מפואר, וסיפור על שני יהודים שונים המוצאים ביום אחד את דרכם לאביהם שבשמים

המניין. כך, צעד אחר צעד, הלכה והתרחבה אימפריית מוסדות החינוך התורני של חב"ד וינה. כיום, כמעט יוכל שנים לאחר מכן, מתהדרת וינה בכ-40 משפחות שלוחים, שישה בתי חב"ד הפרוסים במקומות שונים ברחבי העיר, בית ספר יסודי ותיכון ובהם למעלה מ-600 תלמידים, ישיבה, סמינר לבנות ואפילו אוניברסיטה יהודית על טהרת האמונה המאכלסת למעלה מ-300 סטודנטים יהודיים. לא פלא, אפוא, כי עמוד השדרה העיקרי של קהילת יהודי וינה כיום מורכב ברובו מבוגרי בתי החינוך של חב"ד. אלה מקיימים אורח חיים יהודי מלא ואף שולחים את ילדי הדור הבא למוסדות אלו.

מופת מתועד לפרטיו

בית חב"ד המרכזי בווינה שוכן במבנה עתיק ברובע השני של העיר, בו חיים מרבית היהודים המקומיים. סיפורו של השליחות בעיר קשור קשר מרתק עם הפילנתרופ ואיש העסקים מר ראובן (רון) לאודר, שמימן את בניית בית הספר היהודי הראשון של חב"ד בעיר וסייע בהונו ובאונן להצלחת פעילות מרכז חב"ד בכללו. הקשר בין הרב בידרמן למר לאודר החל כשזה האחרון כיהן כשגריר ארה"ב באוסטריה, ובהיותו בעל לב יהודי ער ביקש להיפגש עם הרב בידרמן ולסייר במוסדות הקהילה הצעירה והמתפתחת. עקב המשאבים הדלים שעמדו לרשות הקהילה באותם

עיר חשובה ומרכזית באירופה היא וינה, בירת אוסטריה, המוכרת בהיסטוריה של מאות השנים האחרונות כעיר ספר הכורכת בין מזרח למערב אירופה. היא הייתה בירת הקיסרות האוסטרית-הונגרית, בשעריה נעצרו הכוחות העותומנים, ובה נפגשו יהודים מגליציה שבמזרח אירופה עם אחיהם מגרמניה שבמערבה.

בימי המלחמה הקרה הייתה זו שוב וינה ששימשה כמעבר הגבול בין צדה הקומוניסטי של אירופה לצדה המערבי, ואליה שיגר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע בשנת תש"מ את שליחו הגה"ח רבי יעקב יצחק בידרמן שליט"א. הרב בידרמן, כפי שמעיד שמו, הוא צאצא לחצר לעלוב המעטירה, נכדו של הרה"ק האדמו"ר רבי משה מרדכי מלעלוב זצ"ל. אמו היא בתו של הנגיד החסידי הרב אברהם פרשן ע"ה מטורונטו, קנדה, איש חב"ד שהיה מקורב לבית לעלוב. התקופה המדוברת של ראשית שליחותו הייתה בעשור האחרון של השלטון הסובייטי בברית המועצות, אשר באותם ימים הואיל לשחרר מכלאם יהודים ממדינות הקווקז ועוד, והללו הוטסו לווינה. חלק מהם החליטו להשתקע במקום והיו זקוקים לתמיכה וסיוע, והרבי זי"ע שנחלץ לתמוך בהם הורה לרב בידרמן ראשונה לעמוד לימנם בכל הדרוש.

הצעד הראשון של הרב בידרמן היה בהקמת צהרונים לילדים היהודיים הלומדים בבתי הספר הנוכריים. באותן שעות מעטות - אך יקרות - קנו הילדים הרכים אהבה ליהדותם, נוסף על לימוד אותיות האל"ף ב"ת והלכות בסיסיות ביהדות. בסופו של דבר, תוכנית אחר הצהריים הפכה לגן ילדים מן



בניין שמימי. בית הספר חב"ד על שם לאודר

ועשה. ואכן, במהלך השבועות הבאים פרסם העיתון מגוון כתבות להגנתה ולשבחה של ארץ ישראל.

זמן לא רב עבר ושוב פנה הבעלים לרב בידרמן והתבטא בפניו: "זה לא מספיק, אני צריך לעשות יותר!".

ברק האיר במחשבתו של הרב בידרמן. לפתע קלט כי משמים הכווינו את האיש אליו, כך שבאמצעות כוחו של העיתון רב התפוצה יוכל לבוא העזר להפיכת דעת הקהל בעניין בית הספר לחיובית. "לאחרונה עמדתי על כוחה העצום של התקשורת", אמר הרב בידרמן. "רצינו לבנות בית ספר יהודי בשטח השייך חוקית לקהילה היהודית מימים ימימה, כבר היו בידינו תוכניות בנייה, אבל העיתונות הסיתה נגדנו בטענה שאנו הורסים את מראה הפארק העירוני, ודעת הקהל עצרה את הפרויקט".

"עצור!" אמר המר"ל המנוסה, "אני כבר יודע מה לעשות".

למחרת פורסמה בעיתון כתבה נרחבת בנושא בית הספר תחת הכותרת הזועקת "מי נגד ילדים?". מספר ימים חלפו, ושוב הופיעה כתבה חיובית בה הכותרת קראה באותיות גדולות "ילדים ועצים צריכים לצמוח יחד!". לכתבה הוצמדה מפה ותמונה של הפארק, כולל הדמיה של בית הספר בפארק והבטחה שיופיו של הפארק לא ייפגע מהקמת בית הספר, ולהפך – אין מקום מתאים ממנו למוסד חינוכי לילדים.

ימים ספורים לאחר מכן צלצל הטלפון במשרד בית חב"ד. ראש העיר היה על הקו. "מה חדש עם הפרויקט של בית הספר עליו דיברנו?"

התעניין אצל הרב בידרמן, "מדוע הוא לא מתקדם?..."

"לא רבים חוו מופתים גלויים בחייהם", אומר הרב בידרמן, "וגם אלה שזכו – לא אצל כולם הדבר מתועד במסמכים בצורה כה ברורה. בסיפור האמור, כל אחד יכול לעקוב אחר קטעי העיתונים השמורים ברשותי ולראות כמו עיניו כיצד במשך חודש שלם הכל מבזים את בית הספר ומוחים על התכנית לבנייתו, ואילו בחודש הבא כולם אומרים את ההפך הגמור. מה קרה באמצע? התשובה היא: מכתב אחד ששוגר לציון

ברק האיר במחשבתו של הרב בידרמן. לפתע קלט כי משמים הכווינו את האיש אליו, כך שבאמצעות כוחו של העיתון רב התפוצה יוכל לבוא העזר להפיכת דעת הקהל בעניין בית הספר לחיובית

קודשו של הרבי".

עד מהרה, בלחץ העיתון רב ההשפעה, בית הספר קרם עור וגידים ועמד על תילו, כשעד עצם היום מתנוסס לו 'בית הספר היהודי חב"ד על שם לאודר' בכיכר שקיבלה את שמה 'כיכר הרב שניאורסון' במרכזה של וינה, סמוך לפארק המרהיב, ובו קנו בו תורה ויראת שמים אלפי תלמידים.

ימים, מבנה בית הספר שנפתח אך לא מכבר היה קטן, ישן וצר מהכיל. "כשהשגריר הגיע לבית הספר וסייר בו", מספר הרב בידרמן, "יכולתי לראות שהוא מאוכזב ממראה הבניין המוזנח והכיתות הצפופות, אבל בכל זאת היה נראה לי שהוא התרשם מהמסירות וההשקעה של ההנהלה והצוות בילדים. הוא שהה במקום שעה ארוכה כשהוא יושב על כיסא קטן ומשוחח עם הילדים בגובה העיניים.

"כשלייויתי אותו חזרה למכוניתו הוא היה נראה מהורהר. לבסוף אמר לי: הייתי רוצה לעזור לך בהרחבת בית הספר, אבל בניין הנושא את השם 'לאודר' חייב להיראות מכובד. אני אממן עבורך, אפוא, מבנה חדש באחד מהאזורים החדשים והמפותחים יותר של העיר!"

הרב בידרמן התלבט מאוד למשמע ההצעה הקוסמת והנדיבה. מצד אחד תרומה שכזו תוציא אותו ואת הילדים מן המצר אל המרחב ככל המובנים; מאידך גיסא, מרבית היהודים לא התגוררו באזור המדובר, ובניית בית ספר במקום ההוא לא תסייע להם.

"התלבטתי בין שתי האפשרויות במוחי במשך זמן מה", משחזר הרב בידרמן, "עד שעלה במוחי רעיון אחר. באותה עת נודע לי על שטח אדמה השייך לקהילה היהודית בתוך תחומי הפארק העירוני 'אאוגארטן', והדבר יכול להוות פתרון מצוי לתועלת כל הצדדים. באתי בדברים עם מר לאודר והוא אכן שמח על כך ותכף ניגשנו לנושא התכנון והבנייה,

אלא שלמרבה הצער ברגע שדלפה הידיעה על הפרויקט המתוכנן כוונה דעת הקהל העירונית נגדנו בחריפות רבה. המוחים – בהם חלק מחברי הקהילה היהודית עצמה – טענו שאנו מחריכים את היופי הטבעי של הפארק. בעקבות המהומה שפרצה, ראש העיר ופקידי ממשלה אחרים, שתמיד עמדתי עמם ביחסים טובים, הפסיקו לפתע לענות לפניותיי וניתקו עמי כל קשר".

הרב בידרמן כבר שקל את האפשרות לסגת מהתוכנית ולמצוא לבית הספר מקום אחר. אחרי הכל, אין הצר שווה בנוק המלך, אם הקמת מבנה במיקום שכזה מחוללת נזק תדמייתי כה קשה. מצד שני, מר

לאודר לא התרשם מהסערה התקשורתית והתעקש לנוע קדימה. לדבריו, בפרויקט הושקע כבר הון רב ושעות תכנון רבות, ומאוחר מדי להחזיר את הגלגל לאחור. הוא חרץ כי עלינו להחליט בין השניים: או שלמרות הכל בוניס את בית הספר בשטח הפארק, או שהוא מושך את ידו מכל העניין ולא יזויל מכיסו עוד מאומה לבניין במקום אחר.

"לא הצלחתי למצוא מוצא מהסבך", ממשיך ומספר הרב בידרמן, "אך פתאום הלמה במוחי המחשבה: מה הפלא? הלא מזה זמן שלא דיווחת לרבי על הנעשה בעיר, כהרגלך. היה זה בתקופה שלאחר הסתלקותו של הרבי זי"ע לשמי רוס, התיישבתי אפוא ושטחתי על דף את סיפור המעשה כולו ושיגרתו אותו מיידית באמצעות הפקס אל ציינו הקדוש בניו יורק.

שבוע ימים לאחר מכן קיבל הרב בידרמן בקשה מפתיעה. בעל העיתון הגדול ביותר באוסטריה, לו קהל קוראים בן מיליוני אנשים, מעוניין להיפגש עמו בהקדם. הרב בידרמן התפלא והסתקרן: מה לו ולנוכרי הזה?

"שמענא כבוד הרב, אני הולך ומזדקן ולפני שיבוא זמני עליי לתקן את מה שעיויתי בחיי", הצהיר בעל העיתון בגילוי לב בפני הרב בידרמן בפתח פגישתם, ואז המשיך ואמר: "לפני שנים הענקתי בעיתון מקום למאמריו של עיתונאי אנטישמי ששזר בהם את הדעות הקדומות על היהודים, ובזמנו לא עשיתי דבר כדי לעצור אותו. העניין הזה אינו מניח למצפוני, וברצוני לדעת מה אוכל לעשות כדי לפצות על כך".

נדהם בהה הרב בידרמן בקשיש המתוודה מולו. "רוב העיתונים האירופאיים הם אנטי ישראלים", ענה לאחר שהתעשת, "לכן כדי לתקן את העוול ההוא תוכל להרבות בפרסום כתבות המציגות בעין יפה יהודים ויהדות ואת ענייניה של ארץ הקודש". עיניו של הבעלים אורו. "רעיון מעולה!" אמר



הרב בידרמן לצד מר לאודר בהכנסת ספר תורה לזכותו

בית לכל יהודי



אחד המבנים באימפריית מוסדות החינוך של חב"ד בווינה

חנתנו של הרב בידרמן, המכהן כאחד משליחי חב"ד בווינה, הוא ר' יחיאל מיכל בוטמן. "בשל הגעתם של יהודי בוכרנה וקווקז לווינה בשעתו, נוסדו כאן קהילות ספרדיות משגשגות ותוססות", הוא מסביר על המרקם החברתי המגוון של יהודי העיר, "זאת אף שוינה המסורתית השתייכה למסורת אשכנז עוד מימי הראשונים.

"לרבים מהמהגרים הללו היו זיכרונות חמים מיהדותם אליה נחשפו בקטנותם בימי השלטון הקומוניסטי, אך ללא בתי ספר ובתי כנסת שסביבם יתרכזו – הייתה יהדותם עלולה להיפגע אנושות ח"ו. חותני ש"י פעל, אפוא, לייסוד קהילות בסגנון ספרדי המוכר להם, ואף הביא למענם רב הדובר את שפתם וסגנונם.

"לאחר ההתמוטטות הקומוניזם ופתיחת שערי ברית המועצות לרווחה, צמחה עוד יותר נוכחות היהודים בעיר", מספר הרב בוטמן על תולדות הקהילה, "מה שהביא לצורך בהגדלת מספר השלוחים. ואכן, תהילות לא-ל עליון, כיום פועלים בעיר למעלה מארבעים משפחות שלוחים המנציחים על הפצת היהדות בקרב אלפי יהודים"

באופן אישי, מה שמייחד את הקהילה שבניהולו של הרב בוטמן, הוא בהיותה קהילה הפתוחה עבור כל אלו שאינם מוצאים את מקומם בקהילות הוותיקות והמאורגנות. "אנו שוכנים במרכז העיר", הוא מספר, "ולצד הקהילות המגובשות השונות, אצלנו יכולים לשבת זה לצד זה יהודים שונים בני עדות ספרד ואשכנז, בעלי תשובה ותיקים וכאלה שרק עושים את צעדיהם הראשונים בדרכם לתורה, יהודי אוסטרי מקומי או מהגר מרוסיה – כולם אהובים כולם ברורים, כולם מתקבלים אצלנו באהבה וכולם מוצאים כאן את מקומם."

הרב בוטמן מציין תופעה מקומית מעניינת – העובדה שישנם בעיר ובמדינה יהודים כשרים רבים שאינם מודעים כלל ליהדותם. "בזמן השואה", מסביר הרב בוטמן, "יהודים רבים הצילו את עצמם מידי הנאצים באמצעות אימוץ זהות לא יהודית, ולאחר המלחמה היו כאלה שמחשש לשובם של אימי השואה החליטו להסתיר את יהדותם גם מפני הדורות הבאים. צאצאי אותם יהודים נסתרים מתגוררים עמנו, כשחלקם נשואים בנישואי תערובת רחמנא ליצלן ולפעמים אינם יודעים שהם יהודים לכל דבר". אתגר מיוחד עומד אפוא לפתחם של השלוחים – לאתר את היהודים הנדחים הללו ולעורר בהם את הגחלת היהודית שלא כבתה ולא תכבה לעולם.

דרכים שונות, יעד אחד

ועתה – לסיפור של אור הנושא לקח מיוחד: "יום אחד", מספר הרב בוטמן, "פקד את בית חב"ד אדם ושמו רונלד. הוא היה איש עסקים מעונב ומסודר, בן למשפחה מבוססת, יקה אמיתי. הוא גילה לאחרונה שהוא יהודי, והוא ביקש ללמוד יהדות מהי. ואכן, הנקודה היהודית ניצתה בו, והוא התחבר מאוד לסעודות השבת, לסדרי התפילות ולפעילות הקהילתית. כחלק מעסקיו בעיר הוא היה מעורב בהפעלת יוזמה תיירותית ייחודית, במסגרתה נערכו נסיעות בכרכרות

סוסים במרכז וינה. האיש היה מומחה גדול בהבנה לרוחם של הסוסים ובדרך הפעולה הנאותה עמהם, ועשה מכך את פרנסתו. עם זאת, עקב רצונו הרב להשקיע את כל כולו בהכרת זהותו ויהדותו, נטש את עסקי הסוסים, ביקש לעבור ברית מילה ולקבל עליו עול מצוות, כשהוא הולך ומתחבר עמוקות תחילה לקיום המצוות פשוטו כמשמעו, באמצעות לימוד מסודר בהלכות המפורטות בשולחן ערוך.

"באותו יום ממש בו דרך לראשונה רונלד זה בשערי בית חב"ד, הופיע צעיר יהודי נוסף שלמרבה העניין שמו היה רונלדו. למרות השם הדומה היה זה טיפוס מסוג אחר לחלוטין – אמן בנפשו, בעל שיער ארוך ופרוע שיד לו בנגינה בכלי נגינה שונים. גם הוא לא ידע דבר מיהדותו, והוא הגיע לבית חב"ד בשל אירוע מוזיקלי בו התעניין. ובכן, הטיפוסים הללו – איש העסקים המעונב והאמן הבלתי שגרתי – התחברו שניהם ברומנית לקהילתנו ומכיוונים הפוכים, כאשר זה האחרון הביע תחילה התעניינות עמוקה בדרכה הרחנית של חב"ד ובספר התניא, כמו גם בתורת הסוד והרוז בכללה, ומשם הגיע לשמירת המצוות למעשה.

"שניהם נכנסו לבריתו של אברהם אבינו באותו יום, וכך רונלדו הפך לאליעזר ורונלד היה לאפרים. אפרים מגיע בכל יום לתפילה דרך קבע, והוא אחד מעמודי הקהילה הדואג לסדרי התפילות. אליעזר, לצדו, עורך עבורנו אירועים מוזיקליים חסידיים, וכך שניהם משלימים זה את זה – כל אחד בחלקו ועל פי כישוריו.

"הסיפור הזה", מחדד הרב בוטמן, "מלמד אותנו דבר חשוב: לכל יהודי דרך אחרת למשוך את נשמתו לעלות בהר ה'. יש מי שדרכו מתחילה ברובד הנגלה ופשט ההלכות המעשיות, ויש מי שנשמתו הולכת שבי אחר עולמות הסוד ומהם היא מגיעה לקיום המצוות. שתי הנשמות הללו הגיעו אלינו באותו יום, בנסיבות לכאורה מקריות, אולם באופן אישי למדתי מכך כי לא יידח ממנו נידח. בסופו של דבר, כל הבנים האובדים והנידחים ישוּבו לאביהם שבשמים, כל אחד בדרכו שלו. זו הדרך שיש לנו ללכת בה – לראות בכל יהודי את האור הייחודי שלו."





חיים על הקרקע, עם האש מהר סיני

הגויים מרוממים את הקב"ה למעלה מעלה, ואילו ישראל טוענים - "המשפילי לראות בשמים ובארץ" < לפעמים אדם שם נפשו בכפו במלחמות ה', ואילו בחיי השגרה אין הוא מוצא עניין להתגדר בו < הקולות והברקים מהר סיני מבקשים לשכון בארציות, וזו מהותה של היהדות

מלכות הרשעה איסור על לימוד תורה, שם רבי חנינא בן תרדיון נפשו בכפו, הקהיל קהילות והרביץ תורה ברבים חרף הסכנה שבדבר. באותם ימים סוערים הלך רבי חנינא לקיים מצות ביקור חולים וסר לביתו של רבי יוסי בן קיסמא ששכב על מיטת חוליו. במהלך ביקורו, הזהיר רבי יוסי את רבי חנינא על שהוא מסתכן בנפשו, אך מנוי וגמור היה עם רבי חנינא להמשיך וללמד תורה על אף הסכנה והוא הפטיר: "מן השמיים ירחמו..."

אחר כך שאל רבי חנינא את רבי יוסי: "מה אני לחיי העולם הבא" - האם ראוי אני להיות מנוחליו? השיב רבי יוסי בשאלה: "כלום מעשה בא לידך"? כלומר, האם נפלה בחלקך איזושהי זכות מיוחדת, שבזכותה ראוי אתה לחיי העולם הבא? סיפר רבי חנינא שפעם נתן לעניים כסף מארנקו, בסברו בטעות שאלו כספי צדקה, ורק אחר כך גילה שהיה זה ארנק ובו כסף שייעד לקניית סעודת פורים. אף על פי כן - המשיך רבי חנינא וסיפר - לא חזרתי ונטלתי לעצמי סכום זה מכספי הצדקה, וכך יצא שנתתי לעניים גם את הכסף הזה וגם את כסף הצדקה המקורי..."

שמע זאת רבי יוסי ואמר: הואיל והיית ותרן בממונך, "מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי"!

נשווה בנפשנו: האם העובדה שרבי חנינא מעמיד עצמו בסכנה מוחשית עבור לימוד התורה אינה מהווה עבור רבי יוסי עילה מספקת לזכותו בחיי העולם הבא - ועל כן שואלו: "כלום מעשה בא לידך?" - ורק כששומע שנתן את מעות הפורים לעניים נוסף על המעות שיוחדו לצדקה, ארזא הוא נעשה ראוי לכך? ! האם אפשר בכלל להשוות בין מסירות נפש כפשוטה למעשה נתינת צדקה? !

מה, אפוא, גרם לרבי יוסי להתרשם מספור מעות הפורים יותר ממעשה הקרבתו של רבי חנינא עבור לימוד התורה? וכמוכן, ראוי לציין שהוא לא רק היה נכון להקריב אלא גם הקריב עצמו בפועל, שכן לאחר זמן מה אכן תפסוהו הרומאים בעת שלימד תורה ושרפוהו באכזריות רבה כשהוא כרוך בספר תורה וספוגים של צמר על ליבו בשביל לעכב מיתתו...

אפשר להסביר זאת כך: אמנם אין להשוות בין הנכונות למות על קידוש ה' לבין הוויתור שבנתינת מעות סעודת הפורים לעניים, אבל יש משהו בסיפור הצדקה שעולה גם על הסיכון העצמי שהיה לו בלימוד התורה.

ישנם אנשים שבעת גזרת שמד או מלחמת קיום הם מגלים תעצומות נפש אדירות ונכונים להקריב הכל, אבל בימי השגרה, בסתם יום של חול, לא יצליחו לבלום את פיהם מלשון הרע וכיוצא בזה. כשנחתת גזרה על לימוד התורה - ציפור נפשנו ויסוד קיומנו - יש יהודי שהוא הראשון להתייצב למערכה, אבל הרבה יותר קשה לו לגלות נדיבות כלפי אביון בימים כתיקונם ולתת לו ביד רחבה. הרי כאן לא מדובר על מלחמת שמד, בסך הכול מדובר על אספקת בגד חם לעני או לתת

כבר בהיותו ילד צעיר בלט מנחם מענדל הקטן - שלימים נודע בעולם כ"שרף מקוצק" - בתפיסתו המהירה ובחריפות שכלו, בבחינת "בוצין בוצין מקטפיה ידיע".

פעם ניגש מאן-דהו אל הילד הצעיר והציע לו מטבע זהב אם יאמר לו היכן מקומו של הקב"ה ואיה הוא נמצא. השיב הילד מיניה וביה בחריפות האופיינית ואמר: "ואני אתן לך שני מטבעות זהב אם תאמר לי היכן הוא איננו נמצא..."

כלפי מה הדברים אמורים?

מיד לאחר התרוממות הרוח הגדולה שאפפה את ישראל בעת מעמד מתן תורה, עת זכו להתגלות אלוקית חד-פעמית בה דיברו איתם ה' "פנים בפנים", מגיעה הפרשה הבאה וכמו מנחיתיה אותם על קרקע המציאות וטופחת על פניהם. אם קודם לכן הם שמעו מפי הגבורה "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", כעת הם שומעים שעל הגלב לשלם כפליים. אם בפרשת יתרו פרחו מהם נשמתם, כעת במעבר חד מפורטים באוזניהם דיניהם של שור מועד ושור תם...

השאלה שיש לשאול היא - מדוע לא התאפשרה להם נחיתת רכה? למה בהמשך אחד לקולות והברקים והתגלות השכינה עוברים ל"פצע תחת פצע, חבורה תחת חבורה"? מה בוער לדבר על גניבה וגזלה, כשישראל עוד מנסים לעכל את גודל המעמד שזו עתה התרחש לעיניהם?

תורת חיים

קיים הבדל יסודי בין דרכה של תורה לתפיסותיהן השגויות של דתות אחרות, להבדיל, לגבי הדרך להשגת קרבת אלוקים. בעוד שאלו רואות בפרישות ערך עליון ומקדשות את ההתנזרות מן העולם כדבר העומד בפני עצמו, היהדות מבקשת להביא את הקב"ה אל החיים עצמם ולמצוא אותו בעולם הזה. לדידה, תחומו של הקב"ה איננו מוגבל רק לעניינים שברוח ולעולמות עליונים נשגבים, אלא הוא מצוי בכל מקום שהוא - "אין עוד מלבדו".

את שתי התפיסות האלה, זו לעומת זו, מציג דוד המלך ע"ה בתהלים כאמרו: "רם על כל גוים ה', על השמיים כבודו", ומנגד: "מי כה" אלוקינו המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ". אצל הגויים, אומר דוד, השי"ת הוא "רם" ונישא - כזה ש"על השמיים כבודו", אך בארץ ובענייניה הארציים אין למצאו. ואילו אצלנו, הוא אמנם "מגביהי לשבת", אך בד בבד גם "משפילי לראות... בארץ". הוא נוכח לחלוטין בעולם הזה ומנחה את דרכנו בו (ראה מדור "נשמתא דאורייתא" בגליון זה).

סיפור הנראה על פניו תמוה מספרים לנו חז"ל: בשעה שגזרה

לו ארוחה מזינה...

על כן התרשם רבי יוסי מסיפור מעות הפורים יותר ממסירות נפשו של רבי חנינא על לימוד התורה חרף גזרת השלטון האכזר. זאת כי גדלותו האמיתית של אדם מתגלה במעשיו ה"קטנים" כביכול, בהם הוא מביא את הקב"ה והאש הגדולה של הר סיני לתוך הרגעים הקטנים וזוכר אותם לכל אורך יומו. זו מהותה של היהדות - לחיות עם הקב"ה גם בפעולות פשוטות ויומיומיות ולגלות את נוכחותו גם בקטני טנטות. אלו הם חיים הראויים לשמם - חיים של קידוש ה'.



הדין מבית החרושת

אילו היינו נדרשים לבחור קטע מתוך כתבי הקודש - כ"ד ספרי התנ"ך - שיהווה בסיס לגופי התורה, במה היינו בוחרים? באופן טבעי ודאי היינו חושבים על מעשה בראשית, יציאת מצרים, עשרת הדיברות או פרשת שמע המצווה על ייחוד שמו יתברך. אולם חז"ל ראו את הדברים אחרת, וכמאמרם "איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה? בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך".

הגמרא רואה את הפסוק האמור ממשלי כעונה להגדרה רבת המשמעות הזו - "כל גופי תורה תלויים בו". מה יש בו שאיננו רואים במבטנו הראשון?

אלא שהפסוק הזה מצווה עלינו לדעת את הקב"ה ולפגוש אותו בכל דרכינו. כלומר, לא משנה היכן אנחנו נמצאים ומה עיסוקנו ברגע זה - פעוט וחולין ככל שיהיה - "דעהו". עליך למצוא את הקב"ה בתוכו, גלה את כוח הבורא שבו וראה כיצד לחברו ולקדשו בקדושת התורה והמצוות. ואכן, זו ההגשמה המושלמת לרצונו של הקב"ה "להיות לו דירה בתחתונים", כדברי המדרש.

במסכת שבת מונה רבא את שש השאלות שנשאל כל אדם בהיכנסו לדין, כאשר השאלה הראשונה היא האם "נשאת ונתת באמונה" ואחריה מגיעות שאלות כמו האם "קבעת עתים לתורה? עסקת בפריה ורבייה? ציפית לישועה?" ואחרות.

על פניה, הקדימות לה זוכה השאלה על משא ומתן באמונה על פני שאלות חמורות בהרבה כקביעת עתים לתורה, מתמיהה. אך דומה כי לאחר שהבנו שהעיקר הגדול ביהדות הוא לחבר את הקב"ה עם עולמנו - על ידי הנהגה פשוטה של זיהרות מהונאה, גול, גניבה וכדומה, וכן בעשיית טוב וחסד - ראויה היא שאלה זו שתישאל בראשונה. כי אם הביא אדם את הקב"ה מבית הכנסת ובית המדרש אל עסקיו השוטפים וקיים כשורה "נשאת ונתת באמונה" - הרי שמילא את שליחותו בעולם הזה נאמנה.

קרוב משפחתי, ר' בנימין סלכטיצקי, היה בעברו בעלים של מפעל לייצור שוקולד. פעם פגש בו המנהל הוותיק של תלמוד התורה "יסודי התורה" בתל אביב, רבי משה טורק, שם למד בילדותו, וזה האחרון פנה אליו בידדות ואמר: "שלום עליכם, שמעתי שנעשית דיין!" "בוודאי כוונתכם לאחי", הגיב ר' בנימין. "לא, שמעתי זאת עליך" התעקש הרב טורק. "אני? אינני דיין, אני עובד בבית חרושת!" אמר ר' בנימין למנהל.

"לזה בדיוק כוונתי", הכריז הרב טורק. "הלא כשאתה בעלים של מפעל אתה דיין במשרה מלאה... עליך להבטיח שהמוצר נעשה בתנאים נאותים, עליך לדאוג לטריטיות ואיכותו, מחובתך לוודא את כשרותו כך שלא תצא מכשלה מתחת ידך, כמו גם לשפוט האם המחיר שאתה דורש עבורו הוגן, ובכלל שהמשא ומתן נעשה באמונה... הוא אשר אמרתי" - סיים הרב טורק - "אתה דיין!"

אכן, יפה ונאה. ואם כי גדלה וגבהה מעלתם של היושבים על מדין ושל מי שבתורת ה' יהגה יומם ולילה, שבעסקם בתורה הרי הם מתאחדים בצוותא חדא עם הקב"ה - "אורייתא וקוב"ה כולא חד" - הרי גם אם אתה מנהל מפעל לייצור שוקולד, או בכל עיסוק אחר, אתה דיין; אתה עוסק במימוש תורת ה' שהיא תורת חיים - הוראה בחיי היומיום. וכך בכל פרטי החיים, גם אם אתה בדרךך לעבודה להביא טרף לביתך ולהאכיל צאן קדשים, או בכל תחום אחר הנעשה לשם שמים - "דעהו".

לחיים, לחיים ולברכה. יהי רצון שנהפוך במעשינו את העולם כולו לדירה לו יתברך ונוכה לגאולה שלמה במהרה, אז יימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן.

האדמנות פז

לסיים את כל התורה כולה

בתוך פחות משנה

ביום השבת קודש, א' אדר

מתחיל מחזור חדש של לימוד הרמב"ם,
ג' פרקים ליום

בהתאם לתקנת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע

הצטרפו למסלול הלימוד והביאו לעצמכם את הזכות הנדירה והמיוחדת!